

ГРАФСАЮЗЫ

**РАБОЧЫЯ НА ШЛЯХУ
АБАРОНЫ СВАІХ ПРАВОЎ**

Стар. 2-3.

ЖЫЦЦЁВЫЯ СЮЖЭТЫ

ДАЧНЫЯ КЛОПАТЫ

Стар. 3.

**«ВАМІ ЦЯПЕР Я ЖЫВУ БОЛЬШ,
ЧЫМ САМІМ САБОЮ»
ЛАГЕРНЫЯ ПІСЬМЫ
АДАМА БАБАРЭКІ**

Стар. 4-5.

**А НА БЕЛАРУСІ —
ШВА МЯДОВАЕ**

Стар. 7.

**РЭЛІГІНАЕ ЖЫЦЦЁ
БЕЛАРУСАЎ ЗАМЕЖЖА**

Стар. 6.

АСОБА

**СПЯВАЧКА Ліка ЯЛІНСКАЯ:
«МНЕ ГРЭХ СКАРДЗІЦА НА ЛЁС»**

Стар. 8.

АГУЛЬНАЯ БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЕТА

РАСПАЎСЮДЖВАЕЦЦА Ў 48 КРАІНАХ

Голас Радзімы

30 верасня 1999 года

Цана 20 000 рублёў

№ 38—39 (2648—2649)

Штотыднёвая газета для суайчыннікаў за межамі Беларусі

Выдаецца з 1955 г.

АФІЦЫЙНА

УЗ'ЯДНАННЕ БЕЛАРУСІ — ГІСТАРЫЧНАЯ СПРАВДЛІВАСЦЬ

60-годдзе ўз'яднання Беларусі шырока адзначалася ў краіне. Заважэннем урачыстасцей стала святкаванне гэтай даты ў Нацыянальным акадэмічным Вялікім тэатры оперы і балета. Тут сабраліся кіраўнікі краіны, члены ўрада, парламентарыі, прадстаўнікі дыпламатычнага корпуса, грамадскіх арганізацый. Перад удзельнікамі свята выступіў кіраўнік дзяржавы Аляксандр Лукашэнка.

У сваёй прамове Прэзідэнт спыніўся на прычынах, якія абумовілі як расчэпленне Беларусі, што стала магчымым у выніку падпісання ў 1921 годзе Рыжскага дагавора, так і аб'яднанне яе заходняй і ўсходняй частак пасля прыходу ў верасні 1939 года Чырвонай Арміі на тэрыторыю Заходняй Беларусі.

Знаходзячыся ў складзе Польшчы да 17 верасня 1939 года, заходнія беларусы перажылі не самыя шчаслівыя часы. Улады праводзілі жорсткую палітыку паланізацыі і каталізацыі беларускага насельніцтва.

Але беларусы не заставаліся паркорлівымі. «Гісторыя даказала, што не можа быць вечным насільнае расчэпленне цэлага народа», — падкрэсліў Аляксандр Лукашэнка. Пасля верасня 1939 года гістарычная справядлівасць перамагла, і беларусы ўпершыню атрымалі магчымасць развіваць сваю дзяржаўнасць у рамках адзінага нацыянальна-тэрытарыяльнага ўтварэння.

«Сёння мы будзем у дзяржаве грамадства сацыяльнай справядлівасці, маем намер і ў далейшым развіваць рэальны сектар эканомікі, павялічваць прадукцыйнасць працы, вырабляць канкурэнтаздольную прадукцыю», — сказаў кіраўнік краіны.

Правільнасць выбранага курсу пацвярджаецца і данымі, што прыводзяць такія непрадугатыя эксперты, якімі з'яўляюцца аанаўскія арганізацыі. Апошнія

данія ААН сведчаць, што Беларусь па паказчыку індывідуальнага развіцця чалавечага патэнцыялу ў агульным пераліку краін свету не толькі не апусцілася, а ўзнялася з 68-га на 60-е месца, апыраўшы такую вялікую краіну, як Расія.

Характарызуючы сітуацыю са становішчам нацыянальных меншасцяў у рэспубліцы, Аляксандр Лукашэнка падкрэсліў яе унікальнасць: у краіне няма і не можа быць міжнацыянальных і міжканфесіянальных канфліктаў. Асноўнай канфесіяй у Беларусі з'яўляецца праваслаўе, каталіцызм займае другое месца. А ўсяго ў рэспубліцы 26 канфесій, і ніхто нікому не перашкаджае хадзіць у той храм, у які ён хоча.

Паводле слоў кіраўніка дзяржавы, міжнацыянальная згода ў грамадстве тлумачыцца асаблівасцямі беларускага менталітэту. Акрамя таго, гэтаму садзейнічае дакладная дзяржаўная нацыянальная палітыка. Дзяржава рэальна гарантуе правы грамадзян, запісаныя ў Канстытуцыі. «Прыняцце поліканфесіянальнай мадэлі, якая прадастаўляе аднолькавыя правы ўсходняй і заходняй традыцыям, садзейнічае захаванню міру і стабільнасці на нашай зямлі», — падкрэсліў кіраўнік дзяржавы.

«У Беларусі няма тэрытарыяльных і іншых прэтэнзій да суседніх краін. Па ўсіх сваіх граніцах мы маем добразычліва настроеныя да нас народы і дзяржавы», — сказаў А. Лукашэнка.

Кіраўнік дзяржавы выказаў перакананне, што рэгіён Цэнтральнай і Усходняй Еўропы павінен стаць рэгіёнам дружбы паміж народамі. Беларусь гатова да дружбы і супрацоўніцтва з Еўропай.

БелТА.

(Гістарычная хроніка падзей на 2—3 старонках).

КІРМАШ-99

На Кастрычніцкай плошчы беларускай сталіцы ішоў бойкі гандаль усімі дарамі восені: яблыкамі, слівамі, грушамі, разнастайнай гароднінай, бульбай і нават шчупаком і іншай рыбай, выгадаванай у рыбных гаспадарках рэспублікі. Мінчане і госці сталіцы змаглі закупаць неабходную гародніну на зіму.

НА ЗДЫМКАХ: кірмаш на Кастрычніцкай плошчы.

Фота Мікалая ПЯТРОВА, БелТА.

СПОРТ

РАЗВІТАЛЬНЫ МАТЧ Сяргея АЛЕЙНІКАВА

Сяргей Алейнікаў увайшоў у футбольную гісторыю як чалавек, які на буйнейшых спаборніцтвах (чэмпіянаце свету ў Мексіцы і чэмпіянаце Еўропы ў Германіі) двойчы атрымліваў прызы для іграка, які забіў самы хуткі гол.

нах балельшчыкаў на мінскім стадыёне «Дынама». З часу, калі чэмпіёны Савецкага Саюза 1982 года пакінулі спартыўную арэну, нам рэдка даводзіцца бачыць сапраўдных майстроў скуранага мяча.

І вось такі момант надышоў. Альфа-радыё ўзяло на сябе арганізацыю развіццельнага матча аднаго з лепшых айчынных футбалістаў Сяргея Алейнікава. А каб надаць пікантнасць матчу, вырашана запрасіць на сустрэчу з зорным складам «Дынама»-82 зборную Савецкага Саюза таго перыяду,

калі Алейнікаў абараняў гонар той краіны.

Якія ігракі ступілі на ізумруд дынамаўскага газона! Непарторны Дасаеў у вяротах. Узруўны, хуткі па сёння Ярамчук. Грунтоўныя Чывадзе і Дзям'яненка. Няўступчывы, па-сапраўднаму злы і нахабны Хідзіятулін. Філігранныя Гаўрылаў, Чаранкоў, Аганесян, Чаўнок, Пазнякоў. Разумнікі Міхайлічэнка і Радзіёнаў. Нястрымны Рац. Якіх перамог дасягнулі ў свой час гэтыя людзі, якіх сапернікаў ставілі на калені! У гэ-

Удзельнікі развіццельнага матча.

тым сузор'і сваім чалавекам быў наш Сяргей Алейнікаў.

І вось футбольная кар'ера Алейнікава-іграка завершана. На

чарзе лёс Алейнікава-трэнера. Сяргей у Італіі скончыў школу трэнераў і мае сур'ёзны намер дабіцца поспехаў і на гэтай ніве.

Вялікі футбол, вялікія імёны, фантастычная тэхніка. Некалі гэтыя ўзвышаныя вызначэнні гучалі ў вус-

ЖАРТАМ...

НАЗАВЁМ ТЭЛЕВІЗАР ПА-СЯМЕЙНАМУ?

Новая мадэль тэлевізара "Віцязь" атрымае назву "Мая сям'я". У гэта верыць аўтар і вядучы адной з самых папулярных перадач Расійскага тэлебачання Валеры Камісараў. Ён пабываў на Віцебскім тэлевізійным заводзе, каб абмеркаваць праект каляровага прыёмніка з незвычайнай назвай.

Тыя, хто глядзіць шоу Камісарава, даўно прыкметлілі: "Віцязь" у якасці спонсара замяніў фірму "Арыстон". Журналіст гэтым задаволены. Вытворчасць апарата "Мая сям'я", на думку Валерыя, падывае аўтарытэт віцебскай маркі і нават паслужыць высакароднай задачы ўмацавання сем'яў.

Камісараў у сувязі з гэтым падкрэслівае сваю прыхільнасць здароваму кансерватызму: былы камсамольскі сакратар маладзёжнай рэдакцыі ЦТ, цяпер веруючы чалавек, прыхільнік непарушанага сямейнага ачага, праціўнік фемінізму і замежных тавараў, школу скончыў з залатым медалём і ўпершыню пацалаваўся ў 21 год.

Сустрэча з кіраўніцтвам вытворчага аб'яднання "Віцязь" зрабіла на Валерыя добрае ўражанне: "Гэта людзі, якія думаюць пра свой народ".

Жанчыны "Віцязя" ў час сустрэчы закідалі імпазантнага гасця запіскамі (часам — інтымнага характару). Таму сумняваюцца ў поспеху тэлевізара "Мая сям'я" ў прыгожай паловы грамадзян Беларусі і Расіі не даводзіцца.

І ЁСУР'ЁЗ

ВА «ГАРЫЗОНТ» З РАСІЙСКИМИ КІНЕСКОПАМИ

Вытворчае аб'яднанне "Гарызонт" (г. Мінск) пачынае выпуск тэлевізараў з кінескопамі Варонежскага электралямпавага завода (ВЭЛЗ). Першая партыя кінескопаў (75 штук) пастаўлена на "Гарызонт" у канцы красавіка гэтага года. У маі набыта яшчэ каля 1 тысячы кінескопаў.

Выпуск кінескопаў памерам 20 дзюймаў і 21 дзюйма па дыяганалі на ВЭЛЗ быў узноўлены ў сакавіку гэтага года ў рамках выканання праграмы "Саюзны тэлевізар".

Выкарыстанне кінескопаў расійскай вытворчасці даасць магчымасць знізіць долю камплектуючых, што набываюцца за свабодна канвертуемаю валютаю, на 52 працэнты і павысіць канкурэнтаздольнасць айчынных тэлевізараў за кошт зніжэння затрат на іх вытворчасць. Так, ужо цяпер заходнія пастаўшчыкі кінескопаў вымушаны зніжаць свае цэны, патлумачылі на прадпрыемстве. Раней ВА "Гарызонт" выкарыстоўвала ў вытворчасці камплектуючыя фірм "Томсан", "Панасонік", "Філіпс", "Самсунг". Мяркуюцца, што к канцу гэтага года ВЭЛЗ будзе выпускаць каля 40 тысяч кінескопаў у месяц, што дазволіць поўнасцю забяспечыць патрэбы беларускіх і расійскіх вытворцаў у кінескопах такіх памераў.

ВА "Гарызонт" выпускае каля 40 мадэлей і мадыфікацый тэлевізараў каляровага адлюстравання. Сярэднямесячны аб'ём вытворчасці складае каля 20 тысяч тэлевізараў. Летась ВА "Гарызонт" выпусціла 250 тысяч тэлевізійных прыёмнікаў.

ПРАФСАЮЗЫ

Прафесійныя саюзы аказаліся самымі актыўнымі і дысцыплінаванымі ўдзельнікамі аб'яўленай у гэтым годзе кампаніі па перарэгістрацыі грамадскіх арганізацый, якія дзейнічаюць на тэрыторыі Рэспублікі Беларусь. Прычым у адрозненне ад грамадскіх аб'яднанняў і палітычных партый, большасць прафсаюзаў працягвае сваю дзейнасць. Так, з 42 аб'яднанняў працоўных больш за 35 паспяхова прайшлі перарэгістрацыю.

РАБОЧЫЯ НА ШЛЯХУ

Юрась ЛЯШКЕВІЧ.

Гэта дае падставы сцвярджаць, што прафсаюзнае рух на Беларусі сёння зноў набірае папулярнасць, хаця ў канцы 80-х гадоў прафсаюзы згубілі прыкладна пятаю частку членаў. Але адначасова ў пачатку 90-х у краіне пачалі стварацца прафсаюзы новай хвалі, якія заўважна адрозніваліся ад афіцыйных. Апошнія па інерцыі яшчэ ў многім працягвалі традыцыі адзінага савецкага прафсаюза — "школы камунізму".

У пачатку 90-х у Беларусі адбылася кардынальная трансфармацыя прафсаюзных арганізацый. Прафсаюзы пачалі рэгістравацца як самастойныя грамадскія аб'яднанні. Фарміраванне іх часцей за ўсё праводзілася па галіновым прызнаку. Такім чынам, у краіне з'явіліся самастойныя прафесійныя аб'яднанні працаўнікоў сельскай гаспадаркі, аўтамабільнай прамысловасці, хімічнай прамысловасці, працаўнікоў лесу, працаўнікоў рыбнай гаспадаркі і нават такія экзатычныя, як, напрыклад, прафсаюзы авіядыспетчараў і г. д.

Большасць прафсаюзных арганізацый стварылі Федэрацыю прафсаюзаў Беларускую (ФПБ). У яе склад увайшло амаль 30 прафсаюзаў. Гэты орган спатрэбіўся для таго, каб прадстаўляць працоўныя сілы на перамовах з урадам. Менавіта ФПБ мае права заключаць з урадам краіны генеральнае пагадненне, у якім абгаворваюцца ўмовы працы рабочых розных галін, узровень заробтнай платы і парадак яе выплаты. Прафсаюзы, акрамя гэтага, самастойна заключаюць з наймальнікамі тарыфныя пагадненні і калектыўныя дагаворы.

Але ў ФПБ увайшлі толькі паслядоўнікі афіцыйных прафсаюзаў. Між тым, у пачатку 90-х у краіне пачалі стварацца альтэрнатыўныя

прафсаюзы, якія займалі крыху іншую пазіцыю. Першай такой арганізацыяй стаў Беларускі незалежны прафсаюз гарнякоў, хімікаў, нафтапрацоўшчыкаў, энергетыкаў, будаўнікоў і іншых працаўнікоў. Ядро гэтай арганізацыі знаходзіцца і па сённяшні час у Салігорску, на прадпрыемствах па здабычы мінеральных угнаенняў. Узначальвае прафсаюз на працягу некалькіх гадоў Віктар Бабаед. Прафсаюз запомніўся тым, што менавіта ён у 1990 годзе падняў хвалю пратэсту, якая ў многім стала вызначальнай для накірунку развіцця дзяржавы ў канцы гэтага стагоддзя. На сённяшні дзень прафсаюз аб'ядноўвае ў сваіх шэрагах 10 000 чалавек. Сваю работу ён не грунтуе толькі па галіновым прызнаку; у яго ўваходзяць як шахцёры і электрыкі, так і настаўнікі, урачы.

Другой пастаўкай стаў Свабодны прафсаюз Беларускі, які існуе з 1991 года. Роля СПБ у фарміраванні новага ўяўлення аб рабочым руху ў Беларусі, верагодна, не меншая, чым Незалежнага прафсаюза гарнякоў... Але жыццё СПБ было не такім бязвольным. Арганізацыя перажыла раскол, пасля гучнай забастоўкі на Мінскім метрапалітэне была забаронена, але пазней адноўлена ў правах Канстытуцыйным судом. На сённяшні дзень СПБ налічвае ў сваіх шэрагах больш за 5 тысяч членаў. Яго кіраўнік — Генадзь Быкаў.

Зразумела, імкнучыся рэальна ўплываць на падзеі ў краіне, альтэрнатыўныя саюзы таксама паспрабавалі арганізаваць уласны каардынуючы орган. Так быў створаны Кангрэс дэмакратычных прафсаюзаў (КДП), які аб'яднаў тры арганізацыі. Гэта дазволіла прафсаюзам новай хвалі заключаць аналагічнае генеральнае пагадненне з урадам, як і афіцыйныя прафсаюзы. Дарэчы, падчас перарэгістрацыі тры прафсаюзы

ПРЫВІТАННЕ, ШКОЛА!

НЕЗВЫЧАЙНЫ 5 «В»

Сёлета ў мінскую сярэднюю школу № 23 разам з іншымі школьнікамі прыйшлі і вучні 5 "В" класа. Але чаму пра 5 "В" мы згадваем асобна? Справа ў тым, што гэта незвычайны клас. Вучні яго "збіраліся" з усяго горада. Гэта чэмпіёны Мінска па розных стылях плавання сярод дзяцей 1988 года нараджэння. І, нарэшце, гэта будучыя нашы чэмпіёны. Магчыма, праз колькі гадоў яшчэ неаднойчы беларускі сцяг будзе лунаць у розных канцах свету пасля іх перамог.

У вучняў гэтага класа, а значыць і ў класнага кіраўніка, настаўніцы гісторыі Ірыны Шаруліч, асобны распрадак дня. Дадаў клопату 5 "В" клас і дырэктару школы Ларысе Лявоненка. У спецла-

се частка вучняў раней вывучала англійскую мову, частка нямецкую, астатнія толькі далучацца да замежных моў. Для ўсіх дзяцей трэба "знайсці" настаўнікаў, падручнікі, забяспечыць спецхарчаваннем і г. д. У басейне дзяцей возьмуць пад свой кантроль вопытныя трэнеры на чале з дырэктарам спартыўнай школы, якая існуе пры ДOME афіцэраў, Вольгай Кваснікавай.

Поспехаў вам, чэмпіёны!

Валеры БОР.

НА ЗДЫМКАХ: дырэктар школы Ларыса ЛЯВОНЕНКА; вучні 5 "В" са сваім класным кіраўніком.

МІЖНАРОДНЫЯ КАНТАКТЫ

21 верасня ў Дзяржкамітэце па справах рэлігій і нацыянальнасцей Рэспублікі Беларусь старшыня камітэта Аляксандр Білык прыняў Надзвычайнага і Паўнамоцнага Пасла Рэспублікі Турцыя ў Рэспубліцы Беларусь Шуле Сойсал па яе просьбе.

Адбыўся абмен думкамі па праблемах дзяржаўна-канфесіянальных і міжканфесіянальных адносін, а таксама аб палітыцы ў адносінах нацыянальна-культурных супольнасцей. Спадарыня Шуле Сойсал была прайнфармавана аб мерапрыемствах, якія праводзяцца ў рэспубліцы ў сувязі з надыходзячым трэцім тысячагоддзем і святкаваннем 2000-годдзя хрысціянства.

У ходзе размовы была падкрэслена неабходнасць абмену вопытам у пытаннях фарміравання заканадаўчай базы, дзяржаўнай этнаканфесіянальнай палітыкі, а таксама актуальнасць барацьбы з правамі экстрэмізму ў этнаканфесіянальнай сферы.

60 ГОД УЗ'ЯДНАННЯ БЕЛАРУСІ

Год 1917. Савецкая Расія, знясіленая вайной і гаспадарчай разрухай, пачынае сепаратныя перагаворы з Германіяй і Аўстрыяй. Падпісана пагадненне аб перамір'і. 26 лістапада ў Брэсце (тады ён называўся Брэст-Літоўск) пачынаюцца мірныя перагаворы. Да гэтага часу лінія фронту па тэрыторыі Беларусі праходзіла на захад ад Дзвінска, Свянцян, Пінска. Савецкі ўрад гатовы заключыць мір на вельмі цяжкіх умовах, страціўшы пры гэтым 150 тысяч квадратных кіламетраў тэрыторыі. Але дзеяннімі Троцкага, які ўзначальваў савецкую дэлегацыю, перагаворы сарваны.

Год 1918. Перамір'е заканчваецца. 18 лютага германскія войскі пачынаюць наступленне і да пачатку сакавіка займаюць Мінск, Оршу, Полацк, падыходзяць да Віцебска, Гомеля. Неакупіраванымі засталіся толькі 14 паветаў Віцебскай і Магілёўскай губерняў. Савецкая Расія вымушана прыняць ультыматывыя патрабаванні Германіі. З сакавіка ў Брэст-Літоўску падпісаны мірны дагавор, па якому чатыры пятае этнічнай тэрыторыі Беларусі былі аддадзены акупантам. Па ўмовах дага-

ЯК ГЭТА БЫЛО?

вора тэрыторыя Беларусі падзялялася па лініі Дзвінск — Свянцян — Ліда — Пружаны — Брэст. Частку акупіраванай тэрыторыі (Віленшчыну і Гродзеншчыну) Германія планавала перадаць Літве, землі на поўдзень ад Палескай чыгункі — Украіне. Тэрыторыя на поўдзень ад падзяляльнай лініі разглядалася як прэрагатыва Расійскай Федэрацыі.

Брэсцкі мірны дагавор — гэта першы ў XX стагоддзі падзел беларускіх зямель. Праўда, праіснаваў дагавор усяго паўгода і быў ануляваны ў сувязі з рэвалюцыяй у Германіі. Але наперадзе былі іншыя падзеі.

Рыжскі мірны дагавор. Драматычнай старонкай упісаны ён у гісторыю Беларусі. 18 сакавіка 1921 года ў Рызе паўнамоцныя прадстаўнікі РСФСР і УССР, з аднаго боку, і Польшчы, з другога, падпісалі "канчатковы і заснаваны на ўзаемных адносінах мір", што спыніў

Кастрычнік 1939 г. Беласток. Вяртанне бежанцаў у родныя мясціны.

кровапалітную савецка-польскую вайну. Пры падпісанні гэтых дагавораў Беларусь як самастойная рэспубліка (абвешчаная, дарэчы,

зноў спрабуюць зарэгістраваць КДП.

Але ФБП і КДП пакуль застаюцца ў розных вагавых катэгорыях. Па-першае, колькасць членаў у адным аб'яднанні і другім нават не паддаецца параўнанню. Федэрацыя дэкларуе лічбу 4 мільёны чалавек. Кангрэс прызнае сціпную лічбу сваіх прыхільнікаў — 16 тысяч чалавек. Такім чынам, афіцыйныя прафсаюзы маюць велізарную

задавальняе рабочых, таму на некаторых прадпрыемствах да 70 працэнтаў працаўнікоў выказваюць сімпатыі тым жа свабоднаму ці незалежнаму прафсаюзам. Але зрабіць выбар на карысць апошніх многім працуючым не дазваляе звычайны страх перад кіраўніцтвам, паколькі ўлады не вельмі прыязна ставяцца да незалежных прафсаюзаў. Дарэчы, пазіцыя ўладаў цалкам зразумелая: ва ўмо-

АБАРОНЫ СВАІХ ПРАВОЎ

колькасную перавагу. А калі ўлічыць, што кожны член прафсаюза ў Беларусі адлічвае на рахунак прафесійнай арганізацыі 1 працэнт свайго заробку, то, па-другое, і матэрыяльнае становішча прафсаюзаў непараўнальна рознае.

Але апошнім часам у галіне папулярнасці афіцыйных і альтэрнатыўных прафсаюзаў пачалі сур'езна канкурыраваць. Гэта тлумачыцца тым, што на глебе абароны правоў чалавека працы альтэрнатыўныя прафсаюзы, як правіла, займаюць радыкальную і жорсткую пазіцыю. Існуе нямала прыкладаў, калі падчас акцый пратэсту на адным і тым жа прадпрыемстве пярвічная арганізацыя Свабоднага прафсаюза займала жорсткую пазіцыю і не ішла на ўступкі наймальніку, а афіцыйны прафсаюз займаў згаджальніцкую пазіцыю, нават калі гэта разыходзілася з інтарэсамі яго членаў.

Падобнае тлумачыцца адным вельмі істотным адрозненнем паміж альтэрнатыўнымі і афіцыйнымі прафсаюзамі. У альтэрнатыўных арганізацыях забаронена быць членам прафсаюза прадстаўнікам кіраўніцтва прадпрыемства. Такая практыка, дарэчы, прынята ва ўсім свеце. А вось афіцыйныя прафсаюзы фарміруюцца ў тым ліку і за кошт кіруючага персаналу прадпрыемстваў. У такім выпадку атрымліваецца парадокс: у арганізацыі, якая павінна адстойваць правы працоўнага чалавека перад наймальнікам, аказваецца сам наймальнік. Зразумела, паўнацэннага дыялога паміж працаўніком і наймальнікам па гэтай прычыне ніколі не адбудзецца. Таму гэты прынцыповы недахоп з'яўляецца асноўнай прычынай частай згаджальніцкай пазіцыі афіцыйных прафсаюзаў.

Паводле сацыялагічных даследаванняў, такое становішча не вельмі

важ, калі ў краіне пераважная большасць прадпрыемстваў мае дзяржаўную форму ўласнасці і калі менавіта дзяржава, такім чынам, выступае ў ролі наймальніка, уладам выгадна мець прафсаюзы, з якімі лягчэй дамовіцца ў складаных сітуацыях.

Пераважная большасць членаў афіцыйных прафсаюзаў сталі іх членамі фармальна. Прычым многія нават не ўсведамляюць, што прафсаюз — справа абсалютна добраахвотная, што ў чалавека заўсёды ёсць права выбару. Кіраўніцтва афіцыйных прафсаюзаў сама прызнае, што многія члены іх арганізацый плацяць прафсаюзныя складкі як звычайны падатак, па сутнасці не задумваючыся і не ўсведамляючы, куды ідуць гэтыя грошы.

У альтэрнатыўных прафсаюзаў такога няма. Усе члены гэтых прафесійных арганізацый зрабілі свой выбар свядома. Таму і рабочая самасвядомасць унутры альтэрнатыўных прафсаюзаў больш высокая, чым у афіцыйных. Гэта і ёсць тайная зброя альтэрнатыўных прафсаюзаў. Менавіта ў гэтым схаваны вялікі патэнцыял, які можа заявіць пра сябе ўжо ў недалёкай будучыні. Бо працоўны клас паступова пачаў бачыць розніцу паміж альтэрнатыўнымі і афіцыйнымі прафсаюзамі, тым больш, што дэмакратычныя прафсаюзы апошнім часам вядуць актыўную работу па інфармаванню грамадзян. У выніку гэтага ў апошнія гады намецілася тэндэнцыя адтоку членаў афіцыйных прафсаюзаў і пераход грамадзян у альтэрнатыўныя. Кіраўніцтва афіцыйных прафсаюзаў разумее сваё становішча і прызнае, што калі не здолее належным чынам абараніць правы сваіх членаў, то апошняя знойдуць іншага абаронцу.

ЖЫЦЦЁВЫЯ СЮЖЭТЫ

Дачнікі... У іх побыце праяўляецца сутнасць нашага сённяшняга жыцця. Не так даўно гараджанам забаранялася мець дачы. Калі ж такое скончылася, пачаўся сапраўдны "дачны бум". Усе кінуліся будаваць — і дамамі, катэджамі абрасло не толькі наваколле Мінска, але і амаль усе паселішчы Беларусі. Многія паставілі на дачных участках не сціпныя домкі, а цэлыя харомы: двух-, трох-, ча-

ДАЧНЫЯ КЛОПАТЫ

тырохпавярховыя, з усімі зручнасцямі, гаражамі, лазнямі і г. д.

І ўсё ж паняцце дача ў Беларусі і ў заходніх краінах — супрацьлеглае. Там дача — месца адпачынку. У Беларусі — дапаможная гаспадарка, дзе можна папоўніць запасы прадуктаў, зрабіць нарыхтоўкі на зіму.

Што ні кажы, а дача — рэч добрая. У гэтым я пераконваўся шмат разоў. У тым ліку ў дачным пасёлку станкабудаўнічага завода імя Кірава пад Мінскам. Адстукалі колы электрычкі — і ты ў цішыні лесу, вакол свежае паветра. Ні табе гарадскога тлуму, ні сталічнага гаму. Як жа прыемна апынуцца ў такім спакоі. Вось людзі і акупаюцца ў яго кожны дзень: тыя, што працуюць у Мінску, рэгулярна наезджаюць, а многія пенсіянеры жывуць там цэлае лета.

І ўсе працуюць на сваіх пяцішасці "сотках". Удзельнік хоць і невялікі, але нямала на ім можна вырастаць, а пасля закансерваваць, засаліць, замарынаваць.

Так робяць і ў сям'і Паўла Слабейкі. Мы засталі яго за хатнімі клопатамі. Ён сам, тэхнік Мінскага аўтазавода, жонка Тамара Аляксандраўна, унучка Таня ўвіхаліся на агародзе, збіралі кабакі.

— Добрыя выраслі, — задаволена Тамара Аляксандраўна. —

Шмат намарынуем на зіму. Яны смачныя атрымліваюцца, я іх вельмі люблю.

— І я, асабліва пад чарку, — жартуе Павел Паўлавіч.

У Анастасіі Пасюковай і яе мужа Івана Раманавіча клопатаў ужо менш. Гаспадыня, жвавая, гаваркая, расказала, што з агародам у асноўным управіліся.

— Столькі наставілі банак з усялякай агароднінай, што за зіму, можа, не адолеем. Хаця — дзяцей пачастуем, у Мінску дзве дачкі жывуць.

Анастасія Максімаўна прыехала ў сталіцу з Магілёўскай вобласці ў 1955 годзе, уладкавалася на станкабудаўнічы завод. Там і з будучым мужам пазнаёмілася. Абыжліся, жыццё наладзілася.

— Я задаволена, паглядзіце, якая ў нас дача, якая абстаноўка, — пахвалілася Анастасія Максімаўна.

Дача сапраўды прыгожая, двухпавярховая. Тут ёсць усё, што трэба для нармальнага жыцця.

Валянціна Камар такая ж прыветлівая жанчына. Працуе загадчыцай аддзялення дзіцячай бальніцы. І ўся яе сям'я — медыцынская. Муж Віктар Фёдаравіч — загадчык аддзялення ў той жа бальніцы.

— І я там працую, — падала голас з агарода дачка Оля.

Яна скончыла медвучылішча, медсястра. А брат яе Віктар пасля медінстытута — траўматолаг.

Дача — уся ў кветках. Цяпер, увосень, яны асабліва прыгожыя. Ззяюць, пераліваюцца ў лагодных сонечных промнях рознымі колерамі.

— Я вельмі люблю кветкі, — сказала гаспадыня.

Іх участак — кветкавы рай. Ды і агародніна ўрадзіла. Яе на зіму нарыхтавалі ў розных відах.

Лета выдалася гарачым, як ніколі. Ды і ў верасні дні сонечныя, ціхія. Вельмі прыемная пара. І дачнікі стараюцца пакарыстацца ёю. Адны заканчваюць убіраць гародніну. Другія проста адпачываюць. Трэція даводзяць да ладу дачныя дамы. Беларускі дачнік ніколі без справы не застаецца.

Мікола ДЗЕЛЯНКОЎСкі.

НА ЗДЫМКАХ: мастак Уладзімір СТАСЕВІЧ дэманструе свой ураджай; пенсіянеры Настасія і Іван ПАСЮКОВЫ зрабілі надзейны запас; Уладзімір і Аліна МАТВЕЕНКІ, рабочыя завода імя С. Кірава на свай "бахчы".

Фота Віктара СТАВЕРА.

ХРОНІКА ПАДЗЕЙ

1 студзеня 1919 года) не разглядалася.

Яшчэ ў перыяд стварэння Польскай дзяржавы (канец 1918 — пачатак 1919) польскія войскі без аб'яўлення вайны пачалі захоп заходніх тэрыторый Беларусі. Створаны ў лютым 1919 года савецкі Заходні фронт не змог спыніць інтэрвентаў. Да лета 1919 года польскія легіянеры прайшлі далей на ўсход, занялі Мінск. Адхілішы некалькі мірных прапановаў і тэрытарыяльных уступак савецкага ўрада, палякі, нацэлены на аднаўленне Польшчы ў межах Рэчы Паспалітай, да красавіка захопліваюць Мазыр, Калінкавічы, Рэчыцу. Але польскі ўрад не разлічыў сваіх сіл. У маі на чале з камандармам Тухачэўскім пачынаецца контрнаступленне. Асабліва паспяховым яно было ў ліпені: вызвалены Мінск і Вільня. Чырвоная Армія выходзіць да этнічных межаў Польшчы. І тут у справу ўмешваецца Антанта. Па даручэнню яе Вярхоўнага савета міністр замежных спраў Вялікабрытаніі лорд Керзан уночы ўраду РСФСР прапановае ваюю-

чым бакам заключыць перамір'е і адвесці войскі па лініі Гродна — Ялаўка — Няміраў — Брэст-Літоўск і далей на ўсход ад Перамышля да Карпат. Гэта першае выкарыстанне ў справе слаўтай "Лініі Керзана". Пазней яна яшчэ не раз вылічыла ў гісторыі войн і тэрытарыяльных спрэчак. Выпрацавана гэтая лінія яшчэ ў 1919 годзе на Парыжскай мірнай канферэнцыі Камісіяй па тэрыторыях і ўяўляе сабой граніцу, устаноўленую па этнічнаму прынцыпу паміж Польшчай і яе ўсходнімі суседзямі — Беларуссю і Украінай.

На мірнай канферэнцыі ў Спа (Бельгія) польскі ўрад прызнае "Лінію Керзана" ўсходняй мяжой Польшчы. Але неўзабаве адмаўляецца ад сваіх абавязальнасцяў. Сталі вядомыя вынікі баёў на Вісла: Чырвоная Армія імкліва адкатваецца на ўсход. Фронт зноў няўмольна набліжаўся да Мінска. Вайну трэба было спыніць любой цаной. І цана была заплачана. Падпісаўшы Рыжскі мірны дагавор пасля 5 месяцаў цяж-

кіх перагавораў, Расія выходзіла з вайны, аддаўшы Польшчы Заходнюю Беларусь і Заходнюю Украіну. Згодна з артыкуламі дагавора, абодва бакі адмаўляліся ад умяшання ва ўнутраныя справы. Польскі ўрад абавязаўся прадставіць беларусам, рускім і ўкраінцам на сваёй тэрыторыі ўсе правы для свабоднага развіцця нацый. Такія ж правы гарантаваліся палякам на тэрыторыі БССР і УССР.

Сярэдняя Літва. Нягледзячы на свае невялікія памеры і нядоўгае існаванне, гэтая міні-дзяржава пакінула свой след у гісторыі польскага і літоўскага народаў, стаўшы прычынай так званнага Віленскага канфлікту 1919 — 1939 гадоў. Самыя непасрэдныя адносіны да гэтых бурных падзей маюць і беларусы, бо на тэрыторыі Сярэдняй Літвы яны складалі большасць насельніцтва. Горад Вільня з даўніх часоў быў духоўным і інтэлектуальным цэнтрам беларусаў, затым своеасаблівай сталіцай Заходняй Беларусі. Але звернемся непасрэдна да падзей.

Сярэдняя Літва была створана 12 кастрычніка 1920 года ваенным дэкрэтам польскага генерала Люцыяна Жэлігоўскага. У склад гэтага новага дзяржаўнага ўтварэння ўвайшлі захопленыя яго войскамі тэрыторыі Віленскага, Троцкага, Свянцянскага, Лідскага, Ашмянскага і Браслаўскага паветаў. Сталіцай была аб'яўлена Вільня. Як жа ўсё гэта адбылося?

У выніку імклівага наступлення польскай арміі з-пад Варшавы ў жніўні 1920 года абвастрыўся польска-літоўскі канфлікт па Віленшчыне. У справу ўмяшалася Ліга нацый. Згодна з Версальскім пагадненнем, яна была заклікана гасіць канфлікты паміж маладымі краінамі Еўропы. Па яе патрабаванню Польшча і Літва пачалі перагаворы, узяўшы за аснову ў тэрытарыяльным пытанні "Лінію Керзана". 7 кастрычніка быў падпісаны дагавор аб перамір'і. Але дзейнічаў ён усяго 2 дні. 9 кастрычніка адбыўся так званы "бунт генерала Жэлігоўскага", дывізія якога самавольна захапіла Вільню. Літоў-

цы пакінулі горад без бою і адвялі свае часці пад Коўна.

Святлана ЖЫДКАЯ, БелТА.

(Працяг будзе).

Дэпутаты народнага сходу Заходняй Беларусі — Р. ГАБЕЦ, СЯЎРУК, БАЎСЮК, БАРЫСЕВІЧ. г. Беласток, 1939 год.

ВІНШУЕМ!

РЭХА 30-х ГАДОЎ

ГІСТОРЫК АЙЧЫННАЙ ФІЛАСОФІІ

Беларуская зямля шчодрая на цікавых і разумных людзей. Шмат карысных спраў зроблі і робяць яны для радзімы. Сярод іншых пачэснае месца тут належыць вядомаму беларускаму вучонаму і педагогу, доктару філасофскіх навук прафесару Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта Аляксандру Кляўчэні, якому сёлетнім вераснем споўнілася 75 гадоў.

Нарадзіўся Аляксандр Сямёнавіч у мнагадзетнай сям'і сялян-беларуса на Берасцейшчыне, якая ўваходзіла тады ў склад Польшчы. Таму пачатковую адукацыю атрымаў у польскай школе.

У гады Вялікай Айчыннай вайны здаваўся спачатку ў антыфашысцкім падполлі, а потым у шэрагах беларускіх партызан. Ужо ў складзе Савецкай Арміі ўдзельнічаў у баявых аперацыях на Заходнім, а потым Усходнім франтах. Вайну скончыў у Японіі.

Пасля Перамогі былі воін Аляксандр Кляўчэня паступіў у Белдзяржуніверсітэт, скончыў яго, абараніў кандыдацкую і доктарскую дысертацыю, атрымаў вучоны званні дацэнта і прафесара, стаў высокакваліфікаваным спецыялістам у галіне гісторыі сусветнай і нацыянальнай філасофіі.

Ім надрукавана звыш 100 навуковых прац, у тым ліку манаграфія "Грамадска-палітычныя і філасофскія погляды Адама Міцкевіча", "Светапогляд Уладзіслава Спasoўскага". Ён таксама аўтар шэрагу калектыўных манаграфіяў і зборнікаў.

Пад яго кіраўніцтвам і пры непасрэдным удзеле былі падрыхтаваны вучэбныя дапаможнікі па логіцы, вытрымаў тры выданні "Зборнік практыкаванняў па логіцы", а таксама бібліяграфічны паказальнік "Філасофская навука Савецкай Беларусі".

У апошнія гады прафесар А. Кляўчэня сканцэнтраван на вывучэнні гісторыі нацыянальнай філасофіі. Яго талент вучонага праявіўся асабліва ярка пры даследаванні яе ранняга перыяду, прадстаўленага Ефрасіння Полацкага, Кірылам Тураўскім, Кліментам Смаляцічам. Ім падрыхтавана да друку манаграфія "Кірыл Тураўскі: ля вытокаў беларускай культуры".

За гады працы ва ўніверсітэце А. Кляўчэня падрыхтаваў і прачытаў шэраг самастойных арыгінальных акадэмічных курсаў і спекурсаву па логіцы, гісторыі сусветнай і нацыянальнай філасофіі. Ён быў адзіным у рэспубліцы спецыялістам, які чытаў курс лекцый па гісторыі беларускай філасофіі. Неаднаразова А. Кляўчэню запрашалі для чытання лекцый па гісторыі філасофіі ў Ягелонскі (Кракаўскі), Варшаўскі, Камагуэйскі (Куба) і іншыя замежныя ўніверсітэты. Пад кіраўніцтвам прафесара Кляўчэні напісана і абаронена 29 кандыдацкіх і 5 доктарскіх дысертацый.

Аляксандр Сямёнавіч — прыхільнік актыўнага ладу жыцця, што ідзе яшчэ ад антычных філасофій, у аснове якога ляжыць пастаянная інтэлектуальная дзейнасць, спалучэнне інтэлектуальнай працы з фізічнай.

Вячаслаў ШАЛЬКЕВІЧ,
доктар філасофскіх навук, прафесар.

Гэтыя пісьмы, надзейна схавааныя ад пачобных вачэй, больш 60 гадоў беражліва захоўваюцца ў сям'і пісьменніка. Як самую каштоўную рэліквію, як памяць пра самага любімага, які заўчасна пакінуў гэты свет, мужка зберагала пісьмы Ганна Бабарэка. Як найдаражэйшы сямейны скарб у памяць пра бацьку, які загінуў у лагеры НКУС, беражэ пажаўцельна ад часу пісьмы малодшая дачка Аляся Бабарэка. Ніжнія жыццёвыя пературбацыі: рэпрэсіі, вайна, бытавая неўладкаванасць, змена месца жыхарства — не прымусілі і не маглі прымусіць расставіць са спісанымі рукой дарагога чалавека паштовымі карткамі і аркушыкамі паперы.

Адам Бабарэка... Здаецца, калі вымавіць гэтае імя ўслых і затым прыслухацца да сказанага, можна ўлавіць аддаленае дзесяцігоддзямі рэха гарачых літаратурных спрэчак і дыскусій другой паловы 20-х гадоў. Пік літаратурнай дзейнасці Адама Бабарэкі. Яго вяршыня...

Потым былі гады забароны і забыцця ўсяго, што звязана з імем і дзейнасцю Адама Бабарэкі.

Беспадстаўна асуджаны другі раз у 1938 годзе, пісьменнік быў гвалтоўна разлучаны з сям'ёй і сасланы на 10 гадоў у Паўноччугулаг Ухтыячлага НКУС СССР. Праз 115 сутак ён памёр.

Захавалася 17 лагерных пісьмаў Адама Бабарэкі, адрасаваных жонцы — Ганне Іванаўне і дзецям — Элеаноры і Алесі. "Уся душа мая, увесь дух мой — гэта толькі вы, мае дарагія..." — напіша з лагера асуджаны на смерць Адам Бабарэка.

Прышоў час пазнаёміць чытачоў з "лістамі з-за кратаў" пісьменніка, 100-гадова юбілей якога ў 1999 годзе.

Лісты публікуюцца з дазволу Алесі Бабарэкі. Карыстаючыся нагодай, выказваем ёй сардэчную і бязмежную падзяку.

Мікалай ІЛЬКЕВІЧ.

Смаленск.

18.VI.38 г.

Дарагія мае Анечка, Лорачка і Лялечка! Учора нас прывезлі ў Котлас. Знаходзімся цяпер на перасыльным пункце Ухтычорскага лагера НКУС. Адсюль павінны адправіцца на месца, дзе дзевядзеца адбываць свой доўгагадowy тэрмін лагернага зняволення. Калі і куды будзе адпраўка, гэта невядома. На якіх працах дзевядзеца быць, гэта таксама яшчэ невядома. Учора праходзілі кваліфікацыйную і медыцынскую камісію. У мяне адзначылі анемію і розніцу вачэй, якую ўстанавілі катэгорыю — не ведаю. З турмы напісаў я вам вялікае пісьмо ў адказ на вашы лісты. Хацелася б ведаць, ці атрымалі яго. Шкада, што няскладна ў нас выйшла з дапамогай ад вас, што пашылка спазнілася. Сюды слаць таксама наўрад ці ёсць сэнс, таму што невядома, ці доўга тут будзем. Праўда, калі вывезуць, а прыйдзе пашылка на гэты адрас, яна паедзе за мной, але гэта доўга ўсё. Так што і сам не ведаю, прасіць вас ці не — паслаць пашылку сюды ў Котлас. Рашайце самі. Калі пашляце, то невялікую пакуль ці такую, каб нічога не папсавалася. Калі прыбуду на месца, адтуль

напішу падрабязна пра ўсё. Асуджаны мы ўсе: я, Генадзь Вас (ільвіч Багдановіч), Дзмітр(ый) Раманав(іч Дунько) тройкай НКУС тэрмінам на 10 год, гэта нам аб'явілі тут. Не адчайвайцеся, дарагія! Моцна цалую вас. Ваш тата Адам.

26.VI.38 г. Усць-Вым.

Добры дзень Вам, дарагія і любячая Анечка, Лорачка і Лялечка! Чым парадаваць мне Вас з маёй сумнай дарогі?! Чым асвятліць мне доўгія дні Вашага беспрасветнага канання майго вяртання дамоў?! Што мне сказаць цяпер Вам, акрамя таго, што я яшчэ здаровы, збалелы думкамі пра Вас і тую доўгагадовую ростану, якую вызначыў мне лёс! Дарагія мае, лягчы з-за гэта несудна плачам, чым пісаць гэтыя кароткія радкі аб сваім здароўі. Ды што і казаць, і мне, і Вам цалкам зразумелы ўвесь жах нашага цяперашняга стану. Аднаго толькі, любячая, не павінна быць у нашых перажываннях — гэта распачы. Будзем спадзявацца, што мы яшчэ дажывём да шчаслівага дня нашага спаткання і нашага супольнага жыцця.

«ВАМІ ЦЯПЕР Я ЖЫВУ БО ЛАГЕРНЫЯ ПІСЬМЫ»

Пішу гэтыя радкі з перасыльнага пункта Усцьвымлага. Сюды прывезлі нас пазаўчора. Адсюль павязуць далей, у чыгундлаг. Здаецца, што гэта будзе апошні этап нашага руху да месца інтэрніравання. Адтуль напішу падрабязней. Мне нічога не трэба. Пасылаць, Анечка, нічога не пасылай. Прыбуду на месца, тады будзе відаць, у чым будзе патрэба. Любая Анечка, у цябе ёсць наша радасць — нашы слаўныя дачушкі. Ці справіла ты ім свята з прычыны выдатнага пераходу іх у наступныя класы? У лісце з турмы (ці атрымалі Вы яго толькі) я прасіў наладзіць ім гэтае свята абавязкова. Няхай гэтае свята будзе для іх памяццю аб тым, што толькі ў выдатнай вучобе грунт іх будучага шчасця. Любячая дзетанькі, як многа хочацца пісаць пра Вас, Вамі цяпер я жыву больш, чым самім сабою. Усё нутро маё, уся душа мая, увесь дух мой — гэта толькі Вы, мае дарагія і любячая Анечка, Лорачка і Лялечка. Не забывайце свайго няшчаснага татка. Дамагайцеся, як мага, хадзіць перад вышэйшымі ўстановамі змены лёсу Вашага татка. Я сам буду старацца таксама. Спадзяюся, што наш голас прасьбы будзе пачуць і справядлівае верне татка да жыцця і шчасця нашага супольнага. Бывайце здаровы і шчаслівы, мае дарагія і любячая. Моцна, моцна цалую Вас, Анечка, Лорачка і Лялечка. Ваш тата Адам.

амаль няма. Таму хачу сказаць некалькі слоў пра свае патрэбы. Анечка, сам неабходнае цяпер — гэта добрае скураныя боты. Шкада, што іх няма ў доме. Калі табе ўдасца дастаць і прашаць мяне, я быў бы вельмі ўдзячны. Мер іх 41-шы. Больш з рачаў пакуль чаго не трэба. Праўда, добра былі мець чамадан ці кош з замком. Але з тым можна пачакаць. Можна быць гэтым набуду тут, ці праз пэўны час здохне прыехаць ты, Анечка, і прывезці. Што тычыцца пашылкі, то можна сюды пашлаць усё. Калі Вы, любячая мае, пашліце мне пашылку, за што буду вельмі ўдзячны, то не забудзьце ў яе пакласці перу, канверты, паштоўкі, алоўка, мыльніцу. З прадуктаў глядзіце самі, лоўнае — гэта тыя, што не псуецца хутка. Але пра гэта хопіць. Пішыце, любячая, пра сябе падрабязна — і больш, і часцей. Як здароўе, як жывяце? Ці атрымалі лісты з турмы і дарогі? Лорачка і Лялечка, слаўныя мае дачушкі, пішыце вялікія лісты свайму татка, не забывайце яму лягчы будзе адбываць зняволенне. Бывайце, здаровы. Моцна, моцна цалую Вас, Анечка, Лорачка і Лялечка. Ваш тата Адам.

P. S. Мы ўсе разам.

4.VII.1938 г.

Добры дзень, любячая мае дзетка Лорачка і Лялечка! Шкада, што мне ўдалося атрымаць Ваш дрэва ліст турме. Вывезлі мяне з Кірава. 15.VI.38 У дарозе быў да 1 ліпеня. Вечарам прыбыў на 41 лагпункт 3-га паўднёвага ўчастка будаўніцтва чыгункі ў Котласе АССР. Пакуль тут асталася. Магчыма, што тут прыйдзе доўга быць. Учора напісаў ліст маме і прасіў, калі магчыма дастаць мне і прыслаць простыя скураныя боты памерам 41. Буду вельмі ўдзячны. Што тычыцца прадуктаў, калі будзеце пасылаць, шліце толькі тое, што не хутка псуецца. Прысылаць можаце і па магчымасці больш. Паперы, вертаў і алоўкаў пару таксама пакласці. За ўсё буду вельмі ўдзячны. Градзіце мяне пакуль ёсць яшчэ крышку (с)

СПАДЧЫНА ЕФРАСІННІ ПАДАБЕДАВАЙ

Маё асабістае жыццё шчодрое адорвае дзіўнымі бяспадзённымі падарункамі — сустрэчамі з чужымі людзьмі. За шэсць гадоў знаёмства з Ефрасінняй Падобедавай можа і дзесятай долі не даведася пра яе бурлівае жыццё, так яно напоўнена цікавым зместам.

У мінулым настаўніца, псіхалаг ад прыроды, лекарка з гаючымі рукамі, гумарыст па натуре, смелая ў дзеяннях, чужоюна вышывальшчыца, аматарка плячэння з лазы, здольны арганізатар, шчыры і чуйны чалавек, асоба, якую добра ведаюць у мінскім мікрараёне Шабаны.

Ефрасіння Пракопаўна — сябар дзяцей і дарослых. Чалавек, да якога ідуць усе, а галоўнае, яна спышаецца людзям насустрач, нягледзячы на свае шэсцьдзят сем. Адкуль гэта?

— Ад бацькоў. Я ўспамінаю, як мяне, малую, бацька браў на рыбалку. Ехалі мы па рацэ на чоўне. Наваколпе заліта сонечным святлом, усё пахла ад кветак і разнатраўя. У вадзе цвітуць гарлачыкі, а птушкі аж заліваюцца ад спеваў. Бацька расказвае мне пра кожную называе тых, што пралятаюць над намі. Я ўважліва слухаю яго, стараюся нічога не прапусціць. А ён імкнецца як мага больш мне расказаць і паказаць. Па лесе паводзіць, расказае гісторыі пра гэтыя мясціны. Дадому я вяртаюся радасная, адпачыўшы і з новымі ведамі. Ці думаў тады мой бацька пра нетрадыцыйныя метады выхавання? Ён, просты сялянін, інтуітыўна адчуваў, як неабходна ўмацоўваць сувязь паміж людзьмі і прыродай.

— У вашых залатых руках паслухмянай становіцца не толькі іголка, але і лаза. У свой час вы многіх дзяцей навучылі сакрэтам народнай творчасці. Як моладзь успрымае традыцыйны спадчыны?

— Адносіны чалавека да мінуўшчыны свайго народа — гэта яго выхаванасць, культура, светапогляд. Той, хто ведае і шануе традыцыі сваіх продкаў, той абавязкова перадае гэты сваім дзецям і ўнукам. Дзеці ж — катэгорыя асабліва. Іх цікавіць усё: не толькі тэхніка вышываўкі, а і тое, што яны будуць вышываць. Разам мы шукалі беларускія матывы. Колькі выдумкі, умення і густу паказвалі дзеці ў сваіх працах! У іх былі і пейзажы, і жывёлы, і кветкі, і птушкі, і людзі. А папярэднічала ўсяму праца ў бібліятэках, уласныя адкрыцці, вылазкі на прыроду.

— Дадам, што нас некалі майстэрству ткацтва ці вышываўкі навучылі матулі. Цяпер жа толькі ў гуртках можна гэтаму навучыцца. Вось і думаю, што трэба стварыць музей народнага мастацтва. У мяне таксама ёсць што яму падараваць. Бо калі пакінуць нас народныя ўмельцы, то цяжка будзе па крупінках збіраць іх рэчы.

— Ефрасіння Пракопаўна! Вы адна з тых, каго чарнобыльская бяда выкінула з роднага гнязда. Як вам жывецца на новым месцы, у сталічным горадзе?

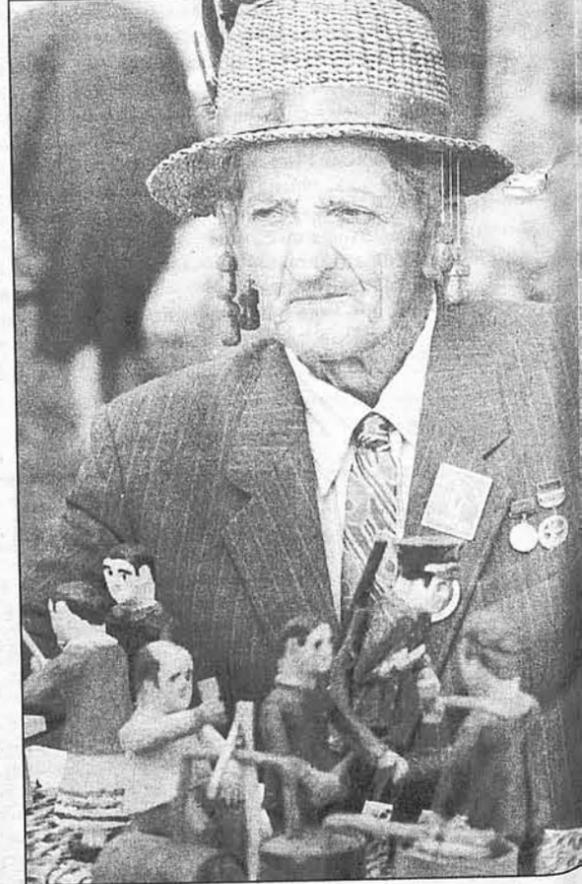
— Гэта мой невыказны боль. Хачу ў вёску Сябровічы Чачэрскага раёна, на сваю маленькую радзіму. З думкамі пра яе я і жыву, яна сніцца мне ў снах, і толькі там мая душа знаходзіць для яе месца.

— Як вы ставіцеся да тых людзей, якія шукаюць лепшай долі за мяжой?

— Чалавек носіць радзіму ў сваім сэрцы. Я не хачу быць нікому суддзёй, але, магчыма, не кожнае сэрца знаходзіць для яе месца. Тады... Няхай жа будуць шчаслівымі беларусы ў кожным куточку зямлі!

Гутарыла Ганна КАШУБА.

КОНКУРСЫ

«ДРЭВА ЖЫЦЦЯ» КВІТНЕЕ Ў МІР

У гарадскім пасёлку Мір, што на Гродзеншчыне, прайшоў рэспубліканскі конкурс разьбы па дрэву "Дрэва жыцця". У адкрытым конкурсе майстэрства па вырабу твораў аб'ёмнага і малых форм. Удзельнікі і госці свята змаглі убачыць створаныя народнымі майстрамі ў час пленэра, што дзесці прайшоў у пасёлку Мір на базе Мірскага мастацкага вучылішча.

НА ЗДЫМКАХ: у час свята "Дрэва жыцця" ў гарадскім Мір; "Мірскі анёл" — работа ўдзельніка пленэра Уладзіміра СКАГА (г. Чашнікі); старэйшы ўдзельнік конкурсу разьбы Мір ТАРАСЮК з вёскі Стойлы Пружанскага раёна

Фота Яўгена КАЗЮКО

КОЛЬШ, ЧЫМ САМІМ САБОЮ»

СМЫ АДАМА БАБАРЭЖІ

п'яць руб./лёў). Любыя мае, жывіце шчасліва, слухайцеся ўва ўсім мамы, любіце яе і не забывайце свайго тататку. Гапоўнае ж вучэцца заўсёды на выдатна, будзьце выдатнікамі, і праз гэта будзе шчаслівы Ваш тататка. Не сумуйце, праз колькі год убачымся і будзем разам. Бывайце здаровы. Вас цалуе моцна, моцна Ваш тататка. Пацалуйце ад мяне мамуську. Пішце, любыя, і часцей і падрабязней пра сваё жыццё. То ж Вы для мяне цяпер — гэта што яснае сонейка. Знаць пра Вас, мець ад Вас часта лісты — гэта найбольша для мяне радасць і шчасце. Пра сябе з часам напишу падрабязна. Пакуль я здароў. Вось толькі вушы застудзілі і дастаў запаленне іх. Спадзяюся, хутка пройдзе. Бывайце здаровыя і шчаслівыя. Цалую Вас моцна, моцна. Ваш тататка.

12. VII. 1938 г.

Дарагія і любыя мае Анечка, Лорачка і Лялечка! Дзень добры Вам! Пішу Вам з гэтага пункту ўжо трэці ліст. Хочацца паведзіць, што я яшчэ жыві і з большага здароў. Кажу з большага, бо вушы мае яшчэ не паправіліся. Агульны стан здароўя нішто. Трымаюся яшчэ. На работы яшчэ не хадзіў. Хутка пэўна ж пайду. Работы агульныя: высечка лесу, земляныя работы, словам, пракладка чыгуначнай трасы.

Любыя мае, парадаваць мне Вас няма чым. Пісаць аб сваіх перажываннях ня буду. Буду мець магчымасць капі-небудзь, дык раскажу. Скажу толькі адно, што забалелася сэрца па Вас. Растань з Вамі для мяне гэта што раздзяенне на дзве часткі ўсяе мае істоты. Да болю, самага сапраўднага, фізічнага, даходзіць сум і туга па Вас.

У мінулых лістах я пісаў, што добра было б, калі б табе, Анечка, удалося дастаць і прыслаць мне простыя скуранныя боты памерам 41. Тут яны вельмі дарэчы былі б. Калі ж не ўдасца, ня важна, не турбуйся. Выдадуць казённым чаравікі, а можна нават і боты. Болей з рэчаў пільнае патрэбы ні ў чым пакуль што не адчуваецца востра. Што да прадуктаў, то сюды можна слаць усё, што толькі магчыма.

Самое ж патрэбнае тут — гэта часнок. Добра, калі Вы, любыя мае, вышлеце мне невялічку пасылку, палажыўшы ў яе крыху тлушчаў, што хутка ня псуоцца (сала) і рэшта што самі здумаеце. Усё тут добра, калі ёсць. За ўсё будзе вялікі дзякуй. Не забудзьцеся толькі пакласці паперы, канвертаў, паштовак і алоўкаў (простых і хімічных).

Ах, які жах, то ж кожны мой ліст не абмянае пасылкі. Ведаеце, любыя, як цяжка ўсё гэта пісаць, асабліва, калі ўздумаеш пра свой доўгагадовы тэрмін затачэння. Адна толькі ўцеха і засталася — гэта Вы, адна толькі радасць, што слаўныя нашы дзеткі вучацца выдатна, і хочацца верыць, што і будуць надалей таксама вучыцца выдатна, будуць таксама выдатнікамі і кончаць школу бяз мяне з пахвальнымі граматамі. Любыя і слаўныя мае дзеткі, слухайцеся ва ўсім мамы, будзьце дружнымі паміж сабою, вучыцеся выдатна, і Вы будзеце шчаслівыя, разам з Вамі будзе шчаслівы і Ваш тататка. Ведаеце, любыя, што тататка Вас ніколі не забудзе, што ён моцна Вас любіць і ўсё сваё жыццё, якое яшчэ дастанецца на маю долю пасля адбыцця тэрміну, будзе прысвечана выключна Вам. Як мне хочацца бачыць Вас шчаслівымі ў жыцці. Пішыце, любыя, лісты свайму тататку. Пішыце ўсё падрабязна. Кожнае Ваша слова — гэта вялікая радасць для мяне і ўцеха. Вы — што тое сонейка, якое асвятляе мрок майго зняволення.

Анечка любая, ты шчаслівейшая за мяне: на тваю долю выпала выхаванне нашых слаўных дзетак. А мне ці дзевяццаць бачыць іх дзеткімі? То ж калі вярнуся дадому, яны ўжо будуць зусім дарослыя, а ня дзеці. Як ні цяжка, Анечка, табе, не сумуй і распачы не аддавайся. Глядзі дзетак — нашу радасць, наша шчасце. Анечка, пішы часцей і падрабязней пра ўсіх Вас і Вашу жыццё. Ці жыва яшчэ мая мама і як маецца Ігнась?

Бывайце здаровы і шчаслівы. Моцна моцна цалую Вас, Анечка, Лорачка і Лялечка. Ваш тата Адам.

(Працяг будзе).

ЗАПАВЕДНЫЯ МЯСЦІНЫ

НАВАСЁЛЫ З БЕЛАВЕЖЖА

ПЯЦЬ ГАДОЎ НАЗАД ЯНЫ ПРЫБЫЛІ ў НАЛІБОЦКУЮ ПУШЧУ

У 70-я гады стан зубрынага статка, які жыві у Белавежскай пушчы, сур'ёзна пагоршыўся. Прычына — недастатковая колькасць натуральных кармоў, вялікая скучанасць гэтых магутных звяроў. У асенне-зімовы перыяд здалася частыя выпадкі захворванняў, зніжэнне пладавітасці і прыросту.

Спецыялісты задумаліся над тым, як выйсці з гэтай сітуацыі. Было вырашана частку зуброў перасяліць на новае месца жыцця. Абралі Налібоцкую пушчу. Яна болей за ўсё падыходзіла для пражывання белавежскіх прыгажунюў.

І вось супрацоўнікі Валожынскага лягаса разам з калегамі з Налібоцкага заказніка пачалі наладжваць "жыллё" для перасяленцаў. Былі пабудаваны зубрыныя вальеры, кармаховішча, нарыхтавана ежа для гасцей.

Да пачатку зімы 1994 года падрыхтоўка была закончана, і ў лютым першыя чатыры лясныя прыгажуні спусціліся па трапу самалёта, на якім яны былі дастаўлены з Белавежскай пушчы, на валожынскую зямлю.

Гэта была сур'ёзная па сваёй значнасці падзея для Валожынскага раёна, і да месца прыбыцця "дэлегацыі" сабралася шмат людзей, каб паглядзець на легендарных белавежскіх патрыярхаў.

Як і мае быць сапраўдным рыцарам, зубры прапусцілі наперад самку, якая з гонарам і годнасцю ступіла на зямлю, а потым, пакруціўшы вялікай прыгожай галавой вакол, лёгка і імкліва паймчала ў глыб лесу, падымаючы за сабой беласнежны шлейф. Услед за першай групай у Налібоцкую пушчу даставілі яшчэ адзінаццаць белавежскіх прыгажунюў.

З таго часу работы егерам прыбавілася. Гас-

цей акружылі самай пільнай увагай. Каля вальера было наладжана кругласутачнае дзяжурства, каб напасці знаходзіліся пад пастаянным наглядам і пры першай неабходнасці ўсе іх патрэбы былі задавалены. Каб гасці не адчувалі недахопу ў ежы, іх рэгулярна падкармлівалі нарыхтаванымі прыпасамі.

Жывую цікасць выклікалі напасці і ў аматараў прыроды. З'явілася нямала жадаючых паглядзець сваімі вачамі на лясных багатыроў. Да месца іх пражывання пачалося цэлае паломніцтва. Экскурсіі ішлі адна за адной. У кнізе водгукаў, спецыяльна заведзенай для наведвальнікаў, з'явілася нямала слоў захаплення.

З таго часу прайшло пяць год. Нядрэнны тэрмін для акліматызацыі і ўладкавання на новым месцы. Тым больш, што зубрыны век роўны 28—30 гадам. Белавежскія напасці прыжыліся ў Налібоцкай пушчы і адчуваюць сябе як дома. Новае асяроддзе пражывання прыйшлося ім да густу, і зубрына сям'я пачала разрастацца.

А на парозе ж XX стагоддзя еўрапейскі зубр быў на мяжы вымірання. І толькі дзякуючы старанням вучоных, усіх, хто неабіякава да прыроды, гэтых моцных і прыгожых звяроў удалося выратаваць. Цяпер іх на нашай планеце каля трох тысяч. Зубры жывуць у запарках, у спецыяльных вальерах, дзе іх разводзяць, і на волі. Каля 400 чыстакроўных белавежскіх зуброў пражываюць на тэрыторыі нашай рэспублікі. І цяпер перад спецыялістамі стаіць задача цалкам вярнуць гэтых прыгажунюў у прыроду, рассяліць іх у месцах іх ранейшага пражывання.

Аляксандр ДЫНКАЎ.

ВЫБРАННІКІ ВЕЧНАСЦІ

СПАСЦІЖЭННЕ БЕЛАРУСКАЙ ДУШЫ

Алена Яскевіч

кандыдат філалагічных навук.

І тут драматург Аляксей Дудароў дае асабіста мастакоўскае вытлумачэнне адной з важнейшых, ключавых антыномій нацыянальнай (увогуле, усходнеславянскай) антыноміі:

ДАБРЫНЯ. А маці была простаю дзяўчынай — Цнатлівай, сціплай...
Князь яе любіў...
І сына гадаваў у сям'і як князя...
ЛЮБАВА. Па старадаўнім звычаі я мушу Прад шлюбным пожхам мужа разуваць...
Дык як мне разуваць рабыні сына?
ДАБРЫНЯ. Ён князь... І Святаслава сын...
Мне... гэта... князю... так і перадаць?
Ён жа цябе... Ён жа цябе... кахае, Рагнеда, ён жа трызніць... Ён не спіць... Ты для яго вышэй багоў і сонца.
ЛЮБАВА. З пятлі яе дасталі...
МАМУЛЬКА. Адрэзала нажом сваю касу І з валасоў спляла себе вярхоўку...
Каб я туды выпадкам не зайшла...
ЛЮБАВА. Яна з тугі па ім памерці можа Ці кінецца ў Дзвіну... Князь, я прашу...
УЛАДЗІМІР. На Полацкі!
Заканчэнне.
Пачатак у № 36.

Пад мячы ўсё! Пад агоні!
Хай гэты горад у пакутах згіне!
Рагнеду мне! Астатняе — дружыне!

Увогуле вобраз душы як пачатак глыбіннай малітоўнасці, узыходжання да духоўнасці сённяшняй паззіі ў беларускай літаратуры 80-х—90-х гадоў стаўся скразным і стрыжнявым. Як тут не пагадзіцца з гэтай нагоды са словамі Р. Баравіковай: "Слова — словам, але ж цяжка абвергнуць, што Паззія прысутнічае ў тых радках, дзе якраз і ёсць тая самая праца душы. Ва ўсякім выпадку такая паззія несмяротная, як і сама душа. Розум можа зарыфмаваць, творчы вопыт можа ўвагнаць верш у пэўную форму, а калі працуе душа, радок пульсуе, як жывая матэрыя, у гэтым і загадка, і тайна, і вышыня сапраўднай паззіі, пра якую мы гаворым — ад Бога".

Лірычная гераіня Баравіковай у нечым вельмі роднасная дудароўскім пакаёўцы Алене, каханай князя Вітаўта і Рагнедзе з "Палачанкі" менавіта тым вялікім коштам, якім яны плацяць за глыбіню сваіх пачуццяў:

Калі нехта пшчотку забраў і нічога ўзамен не пакінуў,— адшукаю крупіцу добра у сабе, каб святлець з успаміну.
Дзе другая сказаць не змагла, там пасяло ласкавае слова, каб сатлела плоць зберагла, як прызнанне ў заўсёднай любові.
І прыдасца за ўсё даражэй,— цішыні чабаровае лапкі, што сініца з кустоў сцеражэ, каб апець, а найболей — аплакаць,—

і спадарожніцай у гэтым духоўным пілігрымстве да садоў Любоўі-Аганіі, як і ў лазанскай лірыцы А. Міцкевіча да Радзімы-Аркадзіі,— сляза:

Паліліся мае слёзы,
як дождж чысты і краплісты,
На маленства,
што было анельскім, сельскім,
На юнацтва час мой шумны,
неразумны,
А таксама на век сталы,
век няўдалы:

Паліліся мае слёзы,
як дождж чысты і краплісты.

Некаторыя даследчыкі папракаюць характэрных герояў Р. Баравіковай і А. Дударова "ў плыткасці і фальклорнай дэкаратыўнасці" на карысць фундаменталізму галоўных дзеючых асоб. Але ці могуць быць сапраўдныя пачуцці і подзвіг душы нецікавымі і штучнымі?! І ці баравікоўскія Саламея і Барбара і дудароўскія Алена і Рагнеда не генетычныя вобразы-адгаліненні міцкевічаўскай Гражыны, якая, паводле У. Мархеля, дзеля выратавання Радзімы і абароны гонару наваградскага князя Літавора (што збіраўся падымацца з крыжакіамі супраць Вітаўта) ці, можа, дзеля адкрыцця яму вачэй на яго памылкі і нежаданне прыслухацца да разумных парад, яна ў даспехах мужа павяла яго дружыну на тых, з кім ён хацеў уступіць у хаўрус, і была смяротна паранена.

І сакрэт поспеху не толькі вышэйпамяненых, але і кожнага ўдмлівага пісьменніка — у творчым засваенні вопыту гісторыі.

А. Дудароў імкнецца, на маю думку, дапамагчы чытачу ўбачыць рысы праведнасці, дабрадзейнасці

сваіх герояў праз няпростыя антыноміі іх жыцця:

Як крыніцы
З-пад сэрца зямлі,
Як птушкі
У блакіт нябесны,
Як вецер
У светлы бор,
Як стрункі травы
Да сонца,—
Адзін да другога
Прабываюцца
Добрыя людзі,

знайсці ў іх парасткі чысціні — правобразы будучай святасці. Уладзімір, герой п'есы А. Дударова "Палачанка", напачатку не пагаджаецца на чалавечы ахвяры язычніцкім багам:

Але ўладзімір княўся
наўгародцам,
Ахвяр людскіх багам больш не прыносіць.
Як жа цяпер парушыць
слова князю,—

і сам першы ідзе пад ахвярнае жэраба:

Мой лёс — ваш лёс,
ваша жыццё.
Я роўны вам, бо вы мае браты.
Я буду поплеч з вамі тут стаяць.
І хай багі з усіх нас
выбіраюць,—

здзіўляе ўсіх сваім адданым высокім каханнем да князёўны Рагнеды:

Святлее ўсё наўкол...
Але ж нядаўна наступіла ноч!
Сваім з'яўленнем ты яе прагнала,
Я сонца бачу...
Я пакахаў. Я пакахаў яе.

БЕЛАРУСЫ Ў СВЕЦЕ

РЭЛІГІЙНА-ЦАРКОЎНАЕ ЖЫЦЦЁ БЕЛАРУСКАГА ЗАМЕЖЖА

● **Ларыса ЯЗЫКОВІЧ**, кандыдат гістарычных навук.

СКЛАД беларускай эміграцыі па рэлігійнай прыналежнасці вельмі неаднародны, што з'яўляецца вынікам гістарычнага развіцця беларускага народа. Пераважная большасць беларускіх эмігрантаў — праваслаўныя, ёсць таксама католікі, уніаты, пратэстанты. Пачынаючы з самых ранніх этапаў эміграцыі беларусаў, царква займала ў іх жыцці значнае месца. Яна, па сутнасці, з'яўлялася для іх першай простаю і зразумелай формай сацыяльна-грамадскай арганізацыі, дапамагаючы падтрымліваць узаемныя сувязі і ўвогуле адыграла значную ролю ў тым, што, будучы адарванымі ад роднай зямлі, ад сваіх каранёў, беларускія эмігранты змоглі пэўным чынам захаваць свае нацыянальна-культурныя традыцыі. Пры царквах вялася значная культурна-асветніцкая дзейнасць, пры іх ствараліся бібліятэкі, школы для дзяцей эмігрантаў, розныя гурткі, творчыя аб'яднанні, хоры і г. д. Узніклі палітычныя аб'яднанні, жаночыя, маладзёжныя суполкі, якія ў сваёй дзейнасці цесна супрацоўнічалі з царквой. Друкаваліся перыядычныя выданні — газеты, часопісы, бюлетэны рэлігійнага накірунку, якія аказвалі істотны ўплыў на самасвядомасць людзей.

Каля 80 працэнтаў беларускіх эмігрантаў (па звестках эмігранцкага друку) прытрымліваюцца праваслаўнага веравызнання. Але праваслаўныя беларусы не складаюць адзінага цэлага, яны падзяляюцца на шматлікія накірункі. Частка іх далучылася да Рускай праваслаўнай царквы. Неабходна падкрэсліць, што ў наш час налічваецца не менш як тры рускія праваслаўныя царквы, якія з большай альбо меншай актыўнасцю дзейнічаюць за межамі Расіі. Па-першае, гэта Маскоўская патрыярхія, альбо Руская праваслаўная царква, больш як 120 прыходаў якой знаходзяцца за межамі былога СССР.

За межамі Расіі таксама дзейнічае Замежны архірэіскі сінод Рускай праваслаўнай царквы, у склад якога ў 20—30-я гады ўваходзілі прадстаўнікі вышэйшага духавенства, якія пакінулі краіну пасля 1917 года. Зараз гэтай царквой кіруюць іх паслядоўнікі, якія спынілі свае адносіны з Маскоўскай патрыярхіяй. Ад Замежнага архірэіскага сіноду аддзяліўся экзархат, які адышоў у падначаленне Візантыйскага патрыярха. Некаторая колькасць праваслаўных беларусаў, якія знаходзяцца ў эміграцыі ў краінах Заходняй Еўропы, а таксама ЗША, Канада, Аўстраліі, належаць да юрыдыкцый гэтых царкваў. Акрамя таго, у ЗША дзейнічае Амерыканская праваслаўная царква, якая атрымала ў 1970 годзе аўтакефалію (незалежнасць) ад Маскоўскай патрыярхіі.

У дарэвалюцыйнай гістарыяграфіі, а таксама ў замежнай статыстыцы не існавала тэрміну «беларускі эмігрант». Выхадцаў з беларускіх зямель Расійскай імперыі вызначалі не этнічна, а на падставе іх веравызнання, г. зн. прылічвалі да рускай эміграцыі — як праваслаўных альбо да польскай — як католікаў. Гэта ж датычыць і беларусаў, якія пасля 1921 года эмігрыравалі з Заходняй Беларусі. Праваслаўная і каталіцкая царквы знаходзіліся пад юрысдыкцыяй Расіі і Польшчы. Беларускія эмігранты да другой сусветнай вайны заставаліся пад рэлігійным кантролем палякаў і рускіх. Намаганні ў накірунку беларусізацыі праваслаўнай царквы на Беларусі

былі ў 20—30-я гады, але яны скончыліся няўдачай.

Польскі ўрад дабіўся ўтварэння праваслаўнай царквы ў Польшчы, незалежнай ад Масквы. Аўтакефалію Польскай праваслаўнай царквы ў 1924 годзе прызнаў Візантыйскі патрыярх. Вернікамі гэтай царквы былі ў асноўным беларусы і ўкраінцы, але іх у Польшчы лічылі «праваслаўнымі палякамі». Гэтая царква адыгрывала адмоўную ролю для этнічных беларусаў, спрыяла іх паланізацыі. Пасля другой сусветнай вайны епіскапат і частка вернікаў царквы, у тым ліку беларусаў, апынуліся на эміграцыі. У Польшчы ў 1949 годзе была ўтворана Польская аўтакефальная праваслаўная царква, якая прызнала над сабой верхавенства Маскоўскага патрыярха. Сёння значная колькасць беларусаў (па розных меркаваннях, ад 200 да 500 тысяч чалавек), якія пражываюць у гэтай краіне, асабліва на сваіх этнічных землях у Беластоцкім ваяводстве і Падляшшы, з'яўляюцца вернікамі гэтай царквы.

Беларусы пераважаюць колькасна ў Беластоцка-Гданьскай і Варшаўска-Бяльскай епарыях, дзе існуюць прыходы, да 90 працэнтаў веруючых у якіх — беларусы. Такіх прыходаў можна налічыць каля 100. У сваёй дзейнасці царква карыстаецца царкоўнаславянскай мовай, а таксама мовамі сваіх веруючых. Са студзеня 1988 года пачаліся казанні (пропаганды) на беларускай мове ў беластоцкай царкве Марыі-Магдалены.

Спраба ўтварыць аўтакефальную праваслаўную царкву на Беларусі адбылася падчас нямецкай акупацыі. Ведаючы негатыўныя адносіны Маскоўскай патрыярхіі да ідэі незалежнай беларускай царквы і такую ж пазіцыю партыйнага і дзяржаўнага кіраўніцтва СССР, беларускія рэлігійныя дзеячы выкарысталі акупацыю Беларусі немцамі і часоваму адсутнасць там савецкай улады для таго, каб абвясціць незалежнасць праваслаўнай царквы на Беларусі, палічыўшы Берлін меншым злом, чым Масква ці Варшава. У жніўні 1942 года ў Мінску адбыўся царкоўны сабор, які абвясціў аб аўтакефаліі Беларускай праваслаўнай царквы і зацвердзіў яе статус. За час вайны на Беларусі было заснавана 6 епарыяў Беларускай аўтакефальнай праваслаўнай царквы, хіратанізавана 5 новых епіскапаў, што склалі Свяшчэнны сінод БАПЦ, які ўзначаліў мітрапаліт Панцеляімон. У склад сіноду ўваходзілі епіскапы Бенедыкт, Філафей, Апанас, Рыгор, Павел, Сцяпан. Але праіснавала БАПЦ на Беларусі вельмі кароткі час. Летам 1944 года ў выніку перамогі Чырвонай Арміі БАПЦ фактычна перастала існаваць як самастойная адзінка. Кіраўніцтва царквы на чале з мітрапалітам Панцеляімонам, невялікай колькасцю духавенства і вернікаў выехалі на эміграцыю спачатку ў Чэхію, потым у Германію. На эміграцыі вышэйшая іерархія БАПЦ у 1946 годзе далучылася да Рускай замежнай праваслаўнай царквы, узначальваемай мітрапалітам Анастасіем. Аднак частка вернікаў-беларусаў выказалася за аднаўленне ва ўмовах эміграцыі БАПЦ. У чэрвені 1948 года ў Канстанцы адбыўся царкоўны сабор, на якім прынята рашэнне аб аднаўленні царквы. У ліку яе заснавальнікаў — рэлігійныя і грамадскія дзеячы, якія арыентаваліся на ўрад БНР. Апекуном на некаторы час стаў архіепіскап Украінскай аўтакефальнай праваслаўнай царквы Сергій. У канцы 1949 года Сергій абралі кіраўніком БАПЦ, а

таксама быў хіратанізаваны (пасвячоны ў сан) епіскап БАПЦ Васіль (Уладзімір Тамашчык). Склаўся епіскапат царквы, які пачаў працу па ўмацаванню пазіцыі БАПЦ сярод беларусаў на эміграцыі. Першапачаткова царква дзейнічала ў Еўропе — Германіі, Англіі, Францыі, Бельгіі. У далейшым, у пачатку 50-х гадоў, кіраўніцтва царквы разам з агульнай хваляй беларускай эміграцыі перамясцілася з Еўропы ў ЗША, Канаду і Аўстралію. У 1950 годзе архіепіскап Сергій пераехаў на сталае месца жыхарства ў Аўстралію. Епіскап Васіль пасяліўся ў ЗША. Душпастырскую дзейнасць сярод вернікаў вялі святары М. Шчурко, А. Кунцэвіч, А. Казлоўскі, А. Смаршчок, А. Крыт, Х. Данілюк, С. Вайтэнка, М. Мацукевіч, К. Савіцкі, Я. Якіменка і інш. Прыходы царквы ў замежных краінах прызнаны дзяржаўнымі ўладамі гэтых краін, зарэгістраваны афіцыйна і маюць права выконваць усе хрысціянскія абрады. Святары БАПЦ вядуць богаслужэнні на беларускай мове, здавальняючы патрэбу вернікаў у выкананні рэлігійных абрадаў. Царква займаецца дабрачыннай дзейнасцю, ахвяруе сродкі на выданне рэлігійнай, а таксама грамадска-палітычнай, навуковай, мастацкай літаратуры. Напрыклад, у наш час выданне беларускага культурна-асветніцкага цэнтра ў Кліўлендзе — часопіс «Полацак» друкаваўся пры фінансавай дапамозе царквы Жыровіцкай Божай Маці БАПЦ у Кліўлендзе.

Маскоўская патрыярхія, шэраг іншых праваслаўных царкваў не прызналі БАПЦ, лічаць яе дзейнасць некананічнай, г. зн. не адпавядаючай рэлігійным канонам праваслаўя. Але царква практычна дзейнічае ўжо больш за 40 гадоў і яднае вакол сябе беларускіх эмігрантаў розных пакаленняў. У 50—60-я гады існавала 6 прыходаў БАПЦ, у 1970-я — 15, у 1990-я — каля 20. У ЗША налічваецца каля 10 прыходаў царквы — прыход Жыровіцкай Божай Маці ў Гайленд-парку (штат Нью-Джэрсі), Жыровіцкай Божай Маці ў Кліўлендзе (штат Агаё), Святога Кірылы Тураўскага ў Брукліне (Нью-Йорк), Святога духа ў Дзэтройце (штат Мічыган), Святой Тройцы ў Дораты (штат Нью-Джэрсі), а таксама місіі (дзе богаслужэнні адбываюцца не кожны тыдзень) у Памоне (штат Каліфорнія), у Барбэтэне (штат Агаё) і Нэйплз (штат Флорыда). У Канадзе дзейнічаюць прыходы Святога Кірылы Тураўскага ў Таронта і Святога Спаса ў Манрэалі. У Англіі прыходы царквы існуюць у Лондане, Манчэстэры, Нотынгеме і Брэдфардзе. У Аўстраліі — у Адэлаідзе, Перце, Мельбурне, Сіднеі і Брысбене. У 1968 годзе былі ўзведзены ў сан два новыя епіскапы царквы — Андрэй (Аляксандр Крыт) і Мікалай (Міхаіл Мацукевіч). З 1970 года пасля смерці епіскапа Васіля амерыканскай епарыяй БАПЦ кіраваў епіскап Андрэй, які пасля смерці ў 1971 годзе епіскапа Сергія ўзначаліў усю царкву. У 1983 годзе пасля смерці епіскапа Андрэя ў БАПЦ адбыўся раскол. Зараз на эміграцыі фактычна існуе дзве рэлігійныя арганізацыі: пад патранажам мітрапаліта Мікалая і Рады БАПЦ і пад кіраўніцтвам мітрапаліта Ізяслава (пасвячоны ў сан у 1981 годзе) і Кансісторыі БАПЦ. Аднаводна падзяліліся прыходы царквы, веруючыя, рэлігійныя выданні, рэлігійна-грамадскія цэнтры і г. д.

(Працяг будзе).

АДВАРОТНАЯ СУВЯЗЬ

ЗША.

Шаноўныя спадары рэдакцыі «Голас Радзімы»!

Ваша газета дае шмат цікавых артыкулаў з розных галін жыцця. Мяне зацікавіў артыкул Л. Майсені «Ствараць у неспрыяльных умовах» (№ 28, 15.07.99 г.), дзе яна ўздымае пытанне аб беларускай мове ў навуцы. Каб узрушыць новую плынь у Беларусі, патрэбны добра адукаваныя і адданыя працаўнікі. Гэта вядома кожнаму з нас, дзе б беларус ні быў. Апроч таго, што беларусы былі гадамі пад уціскам, дык усе беды другой сусветнай вайны зваліліся на зямлю Беларусі, і лілася кроў днём і ноччу. Здратаваная вайной і забытая Богам гэтая Беларусь. Чарнобыльская аварыя нанесла краю страшэнны ўдар,

які цягнецца гадамі. У тым жа № 28 газеты змешчана гутарка «Усынавіцелі» пра тое, што адаптацыя ідзе цяжка, што дзецці нараджаюцца хворымі. Я вельмі шкадую, што замежная дапамога як лекамі, так і грашовая не для ўсіх абяздоленых дзяцей. Каб не бралі з дапамогай падатак, знайшлося б больш дабрачынцаў.

У гэтым жа нумары яшчэ мне спадабалася апавяданне «Завая» Н. Вішнеўскай, добры правапіс і цікавае апавяданне. Шкада, што вельмі малы працэнт дзяцей у Мінску навучаецца на беларускай мове, а хацелася б, каб наша стапіца ганарылася сваім народам і роднай мовай, як гэта адбываецца ва ўсіх краінах свету!

З павагай

Кастусь ВЕРАБЕЙ.

АД РЭДАКЦЫІ.

Вялікабрытанія. Сільвэстру БУДКЕВІЧУ.
Ваша пісьмо атрымалі. Дзякуй за допіс і ахвяраванні.

КНИГА Кастуся ТАРАСАВА ЧАКАЕ ПАДТРЫМКИ

Чалавецтва няўхільна набліжаецца да III тысячагоддзя. Два папярэднія яно пражыло пад неспрыяльным уздзеяннем вялікай хрысціянскай ідэі, веры ў перамогу дабрны і справядлівасці над злом. На парозе эпохальнай даты кожнаму народу і яго асобным прадстаўнікам варта задумацца: а што мы, што асабіста я зрабіў на гэтым свеце, які след пакідаем у гісторыі?

І ў кожнага, мабыць, будзе свой адказ на пастаўленае пытанне. Па-свойму пастараліся адказаць выдавецтва «Бацькаўшчына» і ТАА «Лекцыя», падрыхтаваўшы да выдання, без перабольшвання, унікальную кнігу «Беларусь», якая ў даходлівай форме паказвае шлях народа за тысячу гадоў яго багатай гісторыі. Асэнсаваць і літаратурна выкласці ўсё гэта было няпроста. Але аўтар, ужо добра вядомы чытачам па кнігах «Пагоня на Грунвальд» і «Памяць пра легенды», Кастусь Тарасаў удала звалодаў з пастаўленай задачай, на што, аднак, пайшло некалькі гадоў дбайнай працы. Тры гады шчыраваў і творчы калектыў з трох мастакоў, якія здолелі падарожжа праз стагоддзі зрабіць яркім і ўражлівым. Па багацці ілюстрацыйнага матэрыялу гэтая кніга сярод тэматчна падобных не мае аналагаў.

Такое выданне будзе гонарам прадстаўляць Беларусь на міжнародных кірмашах і конкурсах на самым высокім міжнародным узроўні. А які выдатны падарунак блізкаму чалавеку, асабліва дзецям і моладзі, а таксама замежным гасцям і

партнёрам у бізнесе напярэдадні новага стагоддзя і тысячагоддзя! Такую магчымасць нашы ахвярадаўцы могуць здзейсніць у колькасці, якую жадаюць.

Кніга, атрымаўшы высокую афіцыйную ацэнку ў рукапісе ад калектыву Беларускай Энцыклапедыі, узятая для выдання па ліграфкамбінатам імя Якуба Коласа. У яе, зразумела, ужо ўкладзены вялікія грошы, аднак наперадзе аплата друкарскіх паслуг.

Выдавецтва «Бацькаўшчына» звяртаецца да хрысціянскіх канфесій, прафсаюзаў, іншых арганізацый і ўстаноў, прадпрыемстваў і фірмаў, асобных замежных прадстаўніцтваў у Рэспубліцы Беларусь, а таксама да асобных ахвярадаўцаў як тут, на Беларусі, так і ў замежжы з просьбай дапамагчы: разам, супольна, нашай традыцыйнай беларускай талакой паспрыць своечасоваму выданню. Фундатары, ці, іначай, спонсары, будучы ў ёй годна адзначаны: на адным баку форзаца, на пачатку кнігі, мяркуецца увекавечыць найбольш вядомых ахвярнасцю людзей мінулага, якія, пачынаючы з часоў Скарынавай «Бібліі», рэальна спрыялі станаўленню і дасканалому развіццю беларускага кнігадрукавання, якое ў лепшыя часы было адным з найдасканалых у Еўропе, адпаведна і ў свеце, а на другім аркушы — усіх, хто падтрымае гэта выданне і, такім чынам, паспрыяе ўмацаванню нашых традыцый духоўнасці.

Яўген ЛЕЦКА.

Фота БелТА.

Беларуская сельскагаспадарчая акадэмія — першая навучальная ўстанова ў СНД, якая атрымала права выдаваць выпускнікам як беларускія, так і расійскія дыпламы. «Дваіныя дыпламы» першымі атрымаюць выпускнікі 2000 года.

НА ЗДЫМКУ: студэнты агранамічнага факультэта на практычных занятках на кафедры трактароў і аўтамабіляў.

ТВОРЧАСЦЬ

«СОНЕЧНЫ КВАДРАТ» ЯДНАЕ МАСТАКОЎ З УСЯГО СВЕТУ

Пасля распаду Саюза мастакоў СССР на базе маладзёжных творчых дач было створана міжнароднае самастойнае, недзяржаўнае творчае аб'яднанне "Сонечны квадрат", якое ўзначаліў мастак Сяргей Радзюк — надзвычай таленавіты арганізатар і менеджэр. За год ён ладзіць па 3 пленэры, 10 выстаў.

Пачатак штогадовага фестывалю мастацтваў звычайна адбываецца ў Волагдзе і прымеркаваны да свята горада. У праграме фестывалю не толькі выстава мастакоў, але рок-і джазканцэрты, выстава дзіцячых малюнкаў, паказ тэатра моды і іншыя мерапрыемствы пад эгідай "Сонечнага квадрата". Затым у адным з надзвычай жывапісных месцаў Валагодскай вобласці ў Доме-музеі — сядзібе Ігара Севяраніна адкрываецца пленэр, у якім прымаюць удзел не толькі мастакі з блізкага, але і далёкага замежжа: у мінулым годзе з Індыі, Грэцыі, В'етнама, Аўстрыі, Сялета — з В'етнама і Індыі.

...Я размаўляю з прэзідэнтам беларускага аддзялення "Сонечнага

квадрата" мастаком Міколам Бушчыкам.

— Усе пленэры заканчваюцца выставамі ў Цэнтральным Доме мастакоў ў Маскве, — кажа ён. — Мне, як прэзідэнту беларускага аддзялення, хацелася б, каб Мінск стаў другім цэнтрам "Сонечнага квадрата". Гэта больш зручнае і больш адэкватнае, як мне падаецца, месца сувязі з еўрапейскім светам, таму што Масква трымае ўхіл на еўра-азіяцкую версію. Беларусь жа знаходзіцца на перакрываванні шляхоў — Еўрапейска-Азіяцкім, Чарнаморска-Балцікім. Няма патрэбы бегчы з поўначы на поўдзень, з захаду на ўсход, мы пасярэдзіне.

пленэра, ландшафту ўплывае на палітру работ мастакоў. У рускага мастака Яўгена Кузняцова гэта праявілася праз сярэбраную палітру. Менавіта тут, на радзіме продкаў сваёй жонкі Вольгі, ён піша карціну "Букет" — сентыментальную работу, у якой мастак трансфармуе патаемнае жаданне кожнай жанчыны быць каханай, патрэбнай і каб ёй дарылі кветкі. Увогуле, тэма карцін Яўгена Кузняцова, як ён сказаў, "аб мілых чалавечых слабасцях".

Гэта фантастычна, калі белае палатно на тваіх вачах трансфармуецца ў новую якасць: нараджаецца твор. Разглядаючы работы мастака

нарадзэння твора ў адных выпадках патрэбны год, у іншых, як на пленэры, гэты працэс можа быць сціснуты да імгнення.

Чарговы прыезд у Дом творчасці "Тэатральны". Новая майстэрня, новыя творы. Цікавая размова. Мікола Бушчык — рытм, выбух... Ён самы экспрэсіўны мастак, здзіўляе сваёй энергіяй. Усе фарбы бачыць праз сілу сонечнага ззяння. Ён філосаф, яго мастацтва неадназначнае, шматлікаставае, і кожны пласт — гэта новая ідэя, новая асацыяцыя, новая назва...

Малады мастак Сяргей Бушчык вызначаецца сваёй уласнай пластыкай, сваім каларытам, сваёй філасофіяй.

У Камінай зале Дома творчасці працуюць Дар'я Закрытая і Зміцер Ігнатаў. Работы Дашы — пазычаны аповед у карцінах аб падзеях кожнага дня, праведзенага на пленэры. У першы дзень прыезду на пленэр ля возера мы ўбачылі лебедзяў. Усе лічылі, колькі іх, аказалася дванаццаць. І вось карціна: прыгожы жаночы сентымент зліўся з іканаграфічнай традыцыяй, гэта яшчэ адна спроба падарыць мастацтву добрае, прыгожае бачанне свету.

Зміцер Ігнатаў — музыкант, мастак, малое толькі тры гады, але як жа свабодна, нязмушана, быццам птушка ў палёце! Я назірала за яго працай над творам "Яблык" і бачыла не з'яўленне формы, а ўнутранае гучанне самой сутнасці карціны.

Я вельмі не хацела б, каб у чытачоў склалася ўражанне, што толькі

вышэйназваныя мастакі вартыя ўвагі. Цікавыя ўсе, пра што сведчыць выстава, адкрытая напрыканцы жніўня ў Музеі сучаснага мастацтва.

За некалькі дзён да закрыцця пленэра я запытала ў Алега Голубева, бізнесмена, члена "Ротары-клуба", сябра мастакоў, чаму ён наважыўся фінансаваць гэтую акцыю. І пачула ў адказ: "Гэта адпавядае стану маёй душы..."

Ад сябе магу дадаць, што Голубеў дапамагае не толькі мастакам, але і дзіцячым дамам, Таварыству глухих і слепых, царкве. На думку Алега Голубева, сабраць мэтраў жывапісу як нашай краіны, так і іншых, дапамагчы ім у правядзенні выставы альбо якой іншай акцыі — сапраўды пачэсная справа.

А ў канцы гэтых нататак мне хочацца прывесці радкі з верша Алега Голубева "У майстэрні":

...Застынь, імгненне, ў царстве
фарбаў.
Каханнем абярнісь, мазок.
І дзякуй, сябра, за урок.

Ала НАРОЎСКАЯ,
этнограф, мастацтвазнаўца,
кандыдат гістарычных навук.

НА ЗДЫМКАХ: Ганна ГОЛУБЕВА — у хаце пачатку XX стагоддзя вёскі Садавічы Капыльскага раёна; мастак Сяргей ДАВЫДОВІЧ з Мінска; мастакі "Сонечнага квадрата" ў музеі народнай архітэктуры і побыту Паазер'е.

Фота аўтара.

Квадрат мае 4 бакі, сімвалізуе яднанне мастакоў з усіх бакоў свету. А наш квадрат да таго ж — сонечны, таму што сонца — адзіная зорка, якая дае энергію, святло, жыццё, і мы жывём у гэтай сонечнай сістэме. А сумесныя выставы, пленэры дапамагаюць мастакам розных краін пазнаёміцца з тэндэнцыямі і накірункамі творчай думкі свету.

...І вось 10 жніўня. Пачатак пленэра ў Астрашчым гарадку, што пад Мінскам. Такая змена месца

Васіля Касцючэнка, прыгадала нашу размову ў яго майстэрні напярэдадні пленэра. Тады я заўважыла, што ў нейкі момант у яго творчасці адбылася змена палітры з манахромнай у паліхромную, але пры гэтым не была страчана вытанчанасць, уласцівая напярэдняму этапу.

Па-іншаму глядзіць на свет мастак Сяргей Давыдовіч. Калі Васіль убачыў колер, то Сяргею адкрыўся ўнутры стан душы.

...Гэта сапраўды цуд. Для

АД СТАРАСВЕЧЧЫНЫ ДА НАШЫХ ДЗЁН

"Адвечнаю песняй" назваў Янка Купала жыццё беларускага селяніна, песімістычна апісаўшы чалавечы шлях ад калыскі да магілы.

Але насамрэч жыццё і доля тагачаснага беларускага селяніна былі ані настолькі сумнымі, ані настолькі прадвызначанымі, як сцвярджалі пазычаныя метафары. Былі ў гэтым жыцці і свае паззія, і свае святы, і свае, хай сабе сціплыя і звычайныя, але такія патрэбныя чалавеку радасці.

На стол, што засланы бялюткім абрусам, Кладуць новы хлеб, шчодрых гасцяў гасцінцы.
Каля касцярка, што гарыць на дзядзінцы,
Пад скрыпку ўсе весела скачучы хаўрусам.
Скрыпач сваю скрыпку падносіць да вуха,
Настройвае — хай жа пье, весялуха.
Гуляе люд сельскі. Мёд, цар весялосці,
Пайшоў па руках. П'юць, вясяляцца гасці!
Так, паводле У. Сыракомлі, святкавалі ў

нас у прадаўніа часы дажынкі, старанна захоўваючы спрадвечны беларускі звычай паважнага стаўлення да чалавека як да асобы, якая мае Божае і чалавечыя права на ўшанаванне сваёй чалавечай годнасці. Так было нават у часы прыгоннага права, пра што сведчыць цікавы фрагмент з міцкевічускай

нага зеля — загартушкі (расічкі), які павінен навек прычараваць да яе прыгожага хлопца.

Пітны мёд — адзін з самых папулярных напояў у тагачаснай Беларусі. Ім захапляліся ўсе падарожнікі, якім даводзілася яго паспытаць. Так, расійскі акадэмік В. Севяргін,

дзён. Калі ж пена чарнела, то вадкасць перацэджвалі зноў ужо ў новую дубовую дзежку (перад тым старанна абжурганую) і шчыльна яе закрывалі. Чым даўжэй такі мёд захоўваўся, тым быў лепшы, мацнейшы.

Апрача пітнага мёду варылі яшчэ шмат іншых напояў і трукнаў, у аснове якіх быў мёд.

А Ў НАС — ПІВА МЯДОВАЕ

пазмы "Пан Тадэвуш". Вось як апісвае выхаванне традыцый чалавечай узаемапавагі розных паводле свайго сацыяльнага стану людзей наш знакаміты зямляк:

Суддзя, пакланіўшыся, хутка гасцей пакідае,
Сялян грамаду частаваць на падворку бо мае.
Сабраўшы іх там за сталом на дзве стаі даўжэнным,
Сеў сам ён на гэтым канцы, а клябан аж на гэтым.
Тадэй жа і Зося зусім да стала не прысели,
Заняты пачосткай сялян, яны ходзячы елі.
І так маладыя (звычай спраканвечнага роду)
На першай бяседзе прыслужуюць самі народу.

Чым жа частуюць сваіх прыгонных сялян іхнія будучыя новыя гаспадары — Тадэвуш і Зося? Калі шляхта "ўздывае віваты" гарэлкаю і венгрынам, то "з збаной там сяляне мядочак чаргою цягнулі".

Такім чынам, пітны мёд і на пачатку, і напрыканцы XIX стагоддзя быў адным з самых любімых і агульнадаступных напояў. Мёдам запіваюць сяляне ўсе ўдалыя і няўдалыя пакупкі ў апавесці Э. Ажэшкі "Дзюрдзі", дзе апісваецца жыццё нашых продкаў у гарадзенскіх ваколках сто гадоў таму. Там жа мёдам частуе ў карчме маладая парабочка Франька сына найбагацейшага вясковага гаспадера Пётры Дзюрдзі — Клеменса. А каб вышлі пэўныя вынікі з гэтага пачастунку, дадае ў мёд адвар з чароў-

які падарожнічаў па нашым краі дзвесце гадоў таму, не паленаваўся ў сваіх нататках апісаць выгляд і ўласцівасці гэтага трукну.

Паводле В. Севергіна, ліпавы мёд — ліпец, як яго яшчэ называлі, "празрысты, светлы і чысты, падобны да крынічнай вады, ад якой адрозніваецца толькі большай густынёй. Смак яго салодкі і чыста мядовы, а пах прыемны, духмяны, падобны на пах ліпавых кветак... Калі ўжываць яго ў малой колькасці, то ён аблягчае грудзі і выклікае пот, а ў вялікіх дозах — ап'яняе".

У тыя часы існавала шмат спосабаў прыгатавання пітнага мёду, запісаных у шматлікіх кухарскіх кнігах. Адзін з іх быў такі:

Гарнец разагрэтага да вадкага стану мёду змешвалі з пяццю гарцамі вады і ставілі на суткі альбо больш у цёплае месца — каб мёд цалкам распусціўся. Час ад часу мяшалі. Потым працэджвалі вадкасць праз палатняны машок і палову яе ўлівалі ў кацёл. Пазначышы драўлянаю лыжкай глыбіню, далівалі астатняе і ставілі на агонь. Калі вадкасць выпаралася да пазначанай меркі, далівалі столькі ж, як і раней, халоднай вады і зноў варылі, аж пакуль вадкасць не выгатуецца да паловы. Пачынаючы варыць другі раз, клалі ў варыва ў палатняным мяшэчку шышкі найлепшага хмелю з разліку фунт шышак на дваццаць гарцаў вады. Звараны трукнак пералівалі ў дубовую бочку і пакідалі стыць. Калі ён астываў да цеплыні сырадою, туды дадавалі дрожджы, намазаныя на разрэзаны абаранак. Мёд ад дражджэй пачынаў "хадзіць" і "хадзіў" звычайна тузін ці больш

Напрыклад, мядуху, шыпучы мёд, альбо мядовы квас, ці мядовае піва.

Піва з мёду рабілі так: на шэсць частак мяккай рачной вады бралі адну частку мядовай патакі і жменю ці дзве хмелю. Варылі з паўгадзіны, здымаючы пену, потым працэджвалі праз суконку ці лямец у дзежку. Поўную дзежку ставілі ў склеп. Частку сумесі пакідалі пра запас у бутэльках. Калі піва астывала, дадалі ў яго лыжку ці дзве дражджэй (можна скарынку свежага хлеба), накрывалі дзежку мокрым палатном. Калі піва пачынала бушаваць, далівалі ў бочку з запасных бутэлек, каб яно ападала. Калі пена пераставала з'яўляцца, трукнак пералівалі ў бутэлькі і шчыльна закаркоўвалі. Піць такое піва можна было адразу, але калі яно крыху пастайць, то было смачнейшым.

Зрэшты, хоць нашыя продкі і ведалі шмат спосабаў прыгатавання разнастайных гарачых трукнаў, але зналі яны і меру, і смак у іх ужыванні. Ды і славу та беларускага карчма ўспрымалася і выглядала ў тыя часы інакш, чым зараз. Была яна месцам сустрэч і грамадскіх дыскусій для старэйшых, знаёмстваў і адпачынку для моладзі.

У беларускай польскамоўнай літаратуры XIX стагоддзя ёсць шмат цікавых звестак з жыцця і звычайнаў нашых продкаў, якія руйнуюць многія сённяшнія ўяўленні. У тым ліку і пра ўбогасць і жабрацтва колішняй беларускай вёскі, пра сумную схільнасць беларускага Янкі ды Сымонкі збываць у карчме свой апошні грош...

Галіна ТЫЧКА.

АСОБА

СПЯВАЧКА Ліка ЯЛІНСКАЯ: «МНЕ ГРЭХ СКАРДЗІЦЦА НА ЛЁС»

Ёсць жанчыны, пры поглядзе на якіх захоплівае дух. Вытанчанасць і прыгажосць спалучаюцца ў іх з таямніцай. А калі яна яшчэ разумніца і зусім нядрэнна спявае... Тады хочацца паразмаўляць з ёю і расказаць пра яе чытачам. Знаёмца: Анжаліка Ялінская, на беларускай эстрадзе амаль дзесяць гадоў. У яе двое дзетак — дачка, якой ужо 11 гадоў, і двухгадовы сыноч.

Пра Ліку пачулі ўпершыню на Беларусі, калі яна перамагла ў конкурсе прыгажосці. Тады ёй было 18 гадоў, а дачцэ Дашы — 3 месяцы. Пікантная сітуацыя, згадзіцеся. Але Ліка Ялінская змагла даказаць: нарадзіць дзіця — не значыць страціць нешта ў сваёй знешнасці, а наадварот. Потым былі здымкі ў фільме «Пра яе, але без яе», праца спявачкі ў ансамблі «Верасы». Цяпер яна — прэзідэнт артклуба «Ліка», які арганізоўвае канцэрты, прэзентацыі, шоу. Сама ж Ліка Ялінская запісала альбомы «Папяровы Месяц», «Ноч без сну». Яшчэ была гісторыя са стварэннем школы прыгажосці. Ліка лічыць, што ў яе ўкралі ідэю, стварылі Нацыянальную школу прыгажосці, дзе Ліка стала непатрэбная. Але яна адкрыла сваю школу прыгажосці. І нават адбыўся першы яе выпуск. Вось што расказае Ліка пра тое, адкуль з'явілася думка пра школу прыгажосці.

— Ідэя прыйшла да мяне, калі я арганізоўвала Нацыянальны конкурс прыгажосці. Я ўбачыла, што дзяўчаты, якія бяруць удзел у конкурсе, сутыкаюцца са шматлікімі праблемамі падчас правядзення і пасля яго. Занадта многага яны не ведаюць і не ўмеюць. Іх лёгка пакрыўдзіць і падмануць. У выніку застаюцца пакалечаныя лёсы, разбітыя сэрцы.

— Раскажыце пра першы выпуск школы.

— Мы прынялі ў школу 20 першых дзяўчынак, якія да нас прыйшлі без усялякага адбору. Было дзве групы. У малодшай займаліся дзяўчынкі ад 8 да 13 гадоў, у старэйшай — ад 15 да 24. Яны вучыліся ў нас на працягу 3-х месяцаў: займаліся дэфіле, харэаграфіяй, азробікай. Праходзілі асновы этыкі, эстэтыкі, стылістыкі і г. д.

Вынік нашай працы быў ашаламляльны. Бацькі дзівіліся на сваіх маленькіх дачок. Яны па-іншаму выглядалі, па-іншаму размаўлялі. Гэта было асабліва прыкметна, калі мы пасля заканчэння вучобы зрабілі шоу. Мае дзяўчынкі выступалі, як сапраўдныя зоркі!

— Якую жанчыну можна назваць прыгожай?

Кожная з нас непаўторная. Хай адна з вяснушкамі, а другая без іх, нехта вялікі, а хтосьці маленькі. Галоўнае для жанчыны — умець карыстацца тым, што мае, і вучыцца радавацца таму, што ў цябе ёсць. Менавіта гэтаму і трэба вучыцца дзяўчат. Тады яны будуць прыгожыя і пазбаўленыя комплексаў, тым больш, што непрыгожых жанчын няма. Ёсць п'янівыя.

— Ці ведаеце вы, што такое комплексы на асабістым вопыце?

— Я шмат гадоў змагалася з многімі сваімі комплексамі. Здаецца, я перамагла. І, ведаеце, жыць мне стала цяпер у сто разоў лягчэй, больш камфортна, весела.

— Ліка, вы лічыце, што жаночая

прыгажосць, вытанчанасць за-патрабаваныя ў наш час?

— Яны неабходныя. Чым больш вакол будзе прыгожых людзей, тым больш будзе радасці, добра, святла. Нарэшце, бруду на вуліцах стане менш. Ці ж гэтага недастаткова?

— А раптам адбудзецца так, што выпускніцы школы прыгажосці не стасуюцца з рэаліямі нашага жыцця?

— Наадварот. Тое, што хоча прапанаваць мая школа прыгажосці,

— Ваша дачка займалася ў школе прыгажосці?

— Канешне.

— Як вы выбіралі для сваёй дачкі сярэднюю школу?

— Летась я перавяла Дашу ў прыватную гімназію, бо мне падабаецца ў ёй падыход да адукацыі, сама атмасфера, што там пануе.

— Для вас прынычова, наколькі прэстыжная школа, куды ходзіць ваша дачка, з кім сустракаецца?

дае жанчыне ўпэўненасць у сабе, набліжае да поспеху ў жыцці. Знешні выгляд тут адыгрывае не апошняю ролю. Ведаеце, калі жанчына ходзіць у кароткай спадніцы, яна мусіць ведаць, як у ёй сядзецца, як выходзіць з машыны. Бывае, бачыш на вуліцы цудоўнае юнае стварэнне. Яе б пераапруць, вымыць твар ад безгустоўна накладзенай касметыкі — будзе прыгажуня. Шкада такіх дзяўчат. Ім хочацца і трэба дапамагачь.

— Для мяне вялікае значэнне мае кола яе зносін, яе сябры. А дзе вучыцца... На сённяшні дзень мяне задавальняе гэтая навучальная ўстанова. А далей будзем думаць.

— Ці ёсць нешта самае важнае для вас, што вы хацелі б выхаваць у сваіх дзецях?

— Асноўнае — кожны чалавек павінен стаць асобай. Ёй можна быць незалежна ад таго, якая ў цябе прафесія. І яшчэ важна рабіць спробу быць першым. Мне хочацца, каб мае дзеці

былі пазбаўлены комплексаў і забабонаў.

— Што значыць для вас незалежнасць?

— Незалежнасць... Мы залежым ад усяго і ўсіх — нават ад надвор'я. Я магу сказаць пра свабоду. Я абсалютна свабодная жанчына. Мне неабходна быць свабоднай у сваіх меркаваннях, учынках. Што ж тычыцца матэрыяльнай сферы... Я даўно сама зарабляю на жыццё. Яшчэ калі была школьніцай, працавала падчас канікулаў. Магчыма, у творчасці я хацела б нейкай падтрымкі. З жыццём я магу саўпадаць.

— Наколькі вы далёкія ад быту?

— Немагчыма вымыць падлогу, прыгатаваць супер-боршч і ўвечары выйсці на сцэну. Трэба быць ці спявачкай, ці хатняй гаспадыняй. Я выбрала першае. Мне вельмі дапамагае мама. У мяне ёсць домработніца, няня для дзяцей.

— Дзе вы набываеце для сябе адзенне?

— Адзенне для сцэны і на кожны дзень у асноўным купляю ў адным мінскім буціку. Мне там дапамагаюць, нешта рэкамендуюць.

— Ці наведваеце вы салоны прыгажосці?

— Праўду кажучы, я за шмат гадоў сёлета ўпершыню наведвала касметычны кабінет і ўпэўнілася, што мне гэта не трэба пакуль. І, ведаеце, калі я чую скаргі на недахоп часу для сябе, хачу сказаць адно: трэба раней устаць з ложка і пазней легчы спаць. Уздзень жанчыне патрэбна ўсяго гадзіна (30 хвілін раніцай і ўвечары), каб прывесці сябе ў парадак. Няўжо гэта шмат?

— Чаму вы не выступаеце ў Мінску?

— Я не даю сольных канцэртаў. У мінскіх клубах жа я спяваю. Але выйсці ў Мінску на вялікую сцэну мне хочацца з сапраўдным шоу. Ёсць рэпертуар, апаратура. Справа за часам.

— Вас можна часта ўбачыць сярод удзельнікаў эстрадных канцэртаў у Маскве. Як вы сябе там адчуваеце?

— Годна. Я ўмею адчуваць сябе натуральна паўсюль. Я жыву сённяшнім днём, маючы на ўвазе свае 3—4 крокі наперад. Я імкнуся да камфортнага самаадчування там, дзе знаходжуся.

— Здаецца, вам не даводзіцца сёння скардзіцца на лёс. Ці ўяўлялі вы, чым будзеце займацца гадоў праз 20, 30?

— У маім жыцці, як у любым, было ўсялякае. Але я сапраўды не магу сказаць, што я няшчасная. У мяне ёсць я. Ёсць мае любімыя дзеці, сябры і блізкія, праца. Нават каханне ў мяне ёсць. Мне грэх скардзіцца на лёс.

Я спакойна думаю пра сябе і ў 50, і ў 70 год. Я не магу дакладна сказаць, што я буду рабіць тады, але ведаю: буду абавязкова чымсьці сур'ёзна і сапраўднаму займацца. Сядзець склапышы рукі я не змагу.

Гутарыла Алена СПАСЮК.

ДЗІЦЯЧАЯ ЧЫТАНКА

СЕРЖЫКАВЫ АПАВЯДАННІ

ДВА СЛОВЫ

Хоць Сержык чалавек яшчэ невялікага веку, але ў свае дашкольныя гады ён наведваў аж цэлыя дзве краіны: шасцігадовым — сонечную Балгарыю і сямігадовым — Кіпр. Я пацкавіўся ў Сержыка, як яму там было, з кім ён там пазнаёміўся, з кім сябраваў.

— Было цёпленька і добраўна, — сказаў ён. — Купаліся, з гарачкі каталіся. Хадзілі ў вадзаныя экзэларк... Дзеці тут былі розныя. Адзін — немец — з Германіі. Такі тоўсценкі, ружовенькі. Звалі яго Фрыц. Былі дзеці і з Венгрыі, і Славеніі. Я больш гуляў з хлопчыкам з Славеніі. Калі я з ім гуляў, дык усё разумеў. Мы з ім смяяліся, забавляліся, вадой пырскаліся, на надзіманых матрацах плавалі, з вадзяных аўтаматаў стралялі... А вось калі я слухаў, як гавораць ягоня тата і мама, то нічога не разумеў. І толькі два словы пазнаваў: Беларусь і беларус. Гэта яны штось пра мяне гаварылі. А вось што — дык і не ведаю...

Калі Сержык пайшоў у школу, то з першага класа пачаў вывучаць англійскую мову. Спэцыяльна, што веданне беларускай, рускай і англійскай моў дапаможа разумецца з дзецьмі іншых краін, калі яму зноў выпадзе патрапіць у нейкую замежную краіну. На гэты раз Сержык пастараецца замежным равеснікам як мага больш расказаць пра сваю Беларусь. А каб ягоня расказы былі больш яскравыя, ён мяркую ў чарговую вандроўку за мяжу набраць з сабою маляўнічых беларускіх паштовак, значкоў, а мо нават якую сваю любімую кніжачку пра Беларусь. Скажам, «Ты жывеш у Беларусі». А што! Хай за мяжой спазнаюць наш край! Сержык дзеля гэтага гатовы быць пасрэднікам.

СОНЦА КУПАЕЦЦА

Надвечар з Сержыкам гулялі па набярэжнай мінскай рэчкі Слупні. Якрэз сонца пачало хліпца на захад. Зверху яго прыціскала цёмная хмара, і вогненны шар быў нібы заціснуты між хмараў і далёкім небасхілам, за які яно павінна было схвацца, і яму, беднаму, не было куды дзецца на тую пару як ускочыць у рэчку. У якія рэчкі яно ў той вечар ускочыла, не ведаем, але, мабыць, ва ўсе, якія толькі ёсць на свеце. А што ў Слупню ўскочыла, то гэта дакладна: на свае вочы з Сержыкам бачылі. То я і кажу:

— Бачыш, сонца ў рэчку ўскочыла.

— Бачу, — кажа ён. — А чаму яно ўскочыла?

— А пакупацца захачела. За дзень натамілася, напрацавалася, вось перад сном пакупацца наважылася.

— А чаму пакупацца?

— Каб на новы дзень сілы набрацца. Заўтра ж зноў трэба цэлы дзень усім свяціць, усіх грэць... Ты ж перад сном мыешся, купаешся? — скіраваў я гаворку на Сержыка.

— Купаюся, мыюся...

— А для чаго?

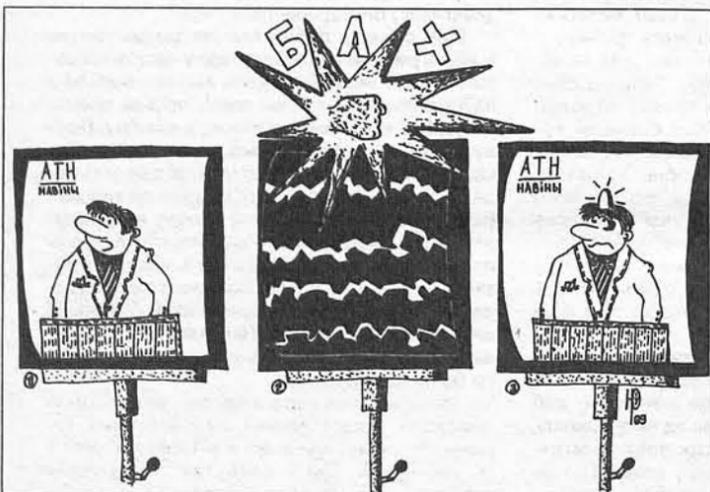
— Каб добра спалася.

— Ну вось гэтак і сонейка робіць, каб добра яму спалася.

Здаецца, такое мае тлумачэнне Сержыка задаволіла. Ва ўсякім разе, пытанняў, чаму сонейка ўскочыла ў рэчку, не было.

Запісаў Уладзімір СОДАЛЬ.

З УСМЕШКАЙ

Малюнак Юрыя РАДНОВА (14 гадоў), г. Мінск.

— Вася! — крычыць жонка ад дзвярэй. — Тут прыйшлі па ахвяраванні на спартыўны басейн. Што ім даць?

Муж з глыбіні кватэры:

— Дай ім два вядры вады.

...

— Ян! У цябе ёсць які-небудзь фізічны недахоп? — спыталі ў прызыўніка на медкамісіі.

— Так, мяне ванітуе ад ваеннай службы.

...

Памірае «новы рускі». Ля хворага сабраліся родныя, сябры, таварышы па бізнэсу. Хворы трызіць, страшна лаецца:

— Гады, злодзеі, забойцы, душгабуы...

— Становішча не такое ўжо безнадзейнае, — гаворыць урач. — Сваіх ён яшчэ пазнае!

АДКАЗЫ НА КРЫЖАВАНКУ, ЗМЕШЧАНУЮ ў № 37

Словы па напрамку «А»:

1. Прэса.
2. Карта.
3. Гагат.
4. Атрад.
5. Казус.
7. Птах.
8. Робат.
9. Каляя.
10. Парык.
12. Слота.
13. Ранец.
14. Затор.
15. Склад.
16. Сенат.
17. Рампа.
19. Брута.
20. Скаба.
21. Чарга.
22. Акоп.
23. Акід.
24. Армяк.
26. Балет.
27. Сотка.
18. Багаж.

Словы па напрамку «Б»:

1. Пошта.
2. Канат.
3. Група.
4. Атлас.
5. Катах.
6. Сход.
8. Ралля.
9. Кулак.
10. Парад.
11. Казка.
12. Сявец.
13. Рымар.
15. Старт.
16. Сечка.
17. Ротар.
18. Байка.
19. Барка.
20. Спора.
22. Атрад.
23. Аброк.
24. Агра.
25. Аплот.
26. Бірка.
27. Сянаж.

Заснавальнікі:

Дзяржаўны камітэт па справах рэлігій і нацыянальнасцей Рэспублікі Беларусь; Беларускае таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі; Беларускае таварыства па сувязях з суайчыннікамі за рубяжом (таварыства «Радзіма»).

Пазіцыі рэдакцыі і аўтараў, матэрыялы якіх друкуюцца на старонках «Голасу Радзімы», не заўсёды супадаюць.

Газета набрана, звырстана і аддрукавана ў друкарні «Беларускі Дом друку». (220041, г. Мінск, пр. Скарыны, 77).

Тыраж 1 625 экз. Індэкс 63854. Зак. 1802.

Падпісана да друку 27.09.1999 г. у 12.00.

Рэгістрацыйнае пасведчанне № 81.

Наш адрас:

220005, Мінск,
пр. Ф. Скарыны, 44.

Тэлефоны:

(+375-17) 213-31-97,
213-32-80, 213-30-15,
284-76-56, 213-37-82.